Poštnina plačana v gotovini. Cena 30.— lir Spediz. in abb. post. I. gr.

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ulica Machiavelli 22-II. - tel. 62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1-c - tel. 30-39 —
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzutta 18 —
CENA: posamezna številka L 20. — Naročnina: mesečno L 85 (za inozemstvo L 150). — Poštni čekovni račun št. 9-18127.

Leto IV. - Štev. 14 Trst - Gorica 7. aprila 1950 Izhaja vsak petek

Naše vstajenje

Ze desetletja in desetletja praznuje naš človek vsako leto veliki praznik Kristusovega Vstajenja, a ni mu še vzšlo sonce njegovega Velikega dne, njegovega Vstajenja. Mnogokrat je že gledal zarjo in se neizmerno veselil prvih žarkov, ki so se lovili po jutranjem nebu, a nebo so vedno zakrili temni, da, včasih naravnost grozeči oblaki. In tako je teklo in še danes teče njegovo življenje: bolj podobno velikemu petku kot veliki nedelji.

Mučno in boleče je to čakanje in morda se je kdo utrujen odrekel dolgi preizkušnji. Večina ne — nikoli! Kajti zavedali so se: »velikega petka je bilo treba za veliko nedeljo!«

Tako si je naš narod na Primorskem, narod od dežja izprane in od sonca izpaljene Istre, narod votlega Krasa, narod ob pojoči mlečno-modri Planinki in narod z dehtečih grudi naših Brd leto za letom vedno znova nalagal na rame križ velikega petka.

Velika je vera našega naroda. Naroda, ki nosi v srcu tako neuničljivo vero, nobena sila ne spravi na kolena. Trpljenje in krivice ga le še jeklenijo. Ta narod bo dočakal tudi svoje Vstajenje.

Vera v vstajenje... kaj pomeni ta beseda brez velikonočne prispodobe v stvarnosti našega vsakdanjega življenja? Kaj pomeni v nizu vsakodnevnega nerazumevanja in kratenja naših pravic, zapostavljanja in zlostavljanja našega človeka in naroda?

Vera v vstajenje pomeni v tem pogledu vero v nas same, v naše moralne lastnosti in sile, vero v zdravo bistvo našega naroda, trdno vero v osnovne svoboščine in pravičnost, ki mora prej ali slej zmagati, vero v demokracijo in splošna človečanska načela.

Pomeni: vero v osebno poštenost in neoporečnost vsakega poedinca, vero v njegovo moško besedo in načelnost v njegovem zasebnem in javnem, to je političnem udejstvovanju.

Pomeni njegovo zavednost v narodnem pogledu: da bo vedno ostal zaveden Slovenec, ki nikdar ne zataji svoje matere in očeta, svoje krvi.

Pomeni vero v nujno potrebno svobodo in pravico: da je vsak Slovenec kot človek - poedinec (in vsi skupaj kot narod) popolnoma enakovreden kateremu koli drugemu narodu na svetu, da ima pravico, da živi kot svoboden človek brez kakršnega koli podcenjevanja, omalovaževanja ali zapostavljanja, strahovanja in nasilja ter da uživa vse tiste pravice, ki so z zlatimi črkami zapisane na praporu demokracije.

Pomeni končno vero v humaniteto: v prebujeno in ozdravelo vest človeštva, ki ne more dopuščati krivic, ter v človečansko presojo vsega svetovnega javnega mnenja, kateremu je bila zgodovina vedno neizprosen sodnik.

Na tem zidamo vero v naše vstajenje. To je naš moralni in narodni program. To so osnovne potrebe, da naš narod na Primorskem lahko živi in tudi preživi.

Seveda pa je potrebno še nekaj. Vera sama, čeprav še tako trdna in neuničljiva, ni življenjska stvarnost, če ne dobi živega zunanjega izraza. Le trdna vera, iz katere se razvija tudi nepretrgano delo, neprestano žrtvovanje za postavljeni smoter, predstavlja polno vsebino našega življenjskega boja. Kaj hočemo reči s tem?

S tem hočemo reči, da mora vsak Slovenec pokazati vso samozavest resničnega borca za svoj narod. Mlačnost v naših vrstah mora popolnoma izginiti. Vsako izogibanje osebni in narodni dolžnosti pomeni slabljenje in rušenje naših prizadevanj. Pomanjkanje poguma ni oznaka za Slovenca!

Otresimo se ravnodušnosti. Križ velikega petka je pretežak, da bi ga nosili samo nekateri. Le v trdni povezanosti bo breme do vstajenja lažje. Pristopimo vsi! Naj ne bo med nami opazovalca, ki bi mislil, da je nepotreben. Naj ne bo med nami omahljivca ali računarja, ki bi mislil, da zanj čas še ni prišel.

Poprimimo za delo, čeprav je včasih težko, polno grenkobe in razočaranj. Poprimimo vsi, brez izjeme, kajti vsakogar čaka njegov posel. Oživimo spet staro geslo: »Vsi za enega, eden za vse!« Iz tega složnega sodelovanja se bodo rodili uspehi, se bo rodil nov zanos, porok novega poleta.

Velikega petka je bilo treba za veliko nedeljo — v neomajni veri in neutrudnem delu je naše Vstajenje.

VESELA ALELUJA!

Od srede do srede

29. MARCA: *Angleški laburisti so doživeli v parlamentu svoj prvi poraz. — V Strasburgu so odprli novo zasedanje evropskega sveta. — General Eisenhower pesimistično razmotriva o izvedenem zmanjšanju ameriškega državnega preračuna v obrambne svrhe. — Občuti se pojemanje udarne sile protikraljevske fronte v Belgiji.*

30. MARCA: *Ameriška zbornica je z 99 glasovi proti 66 sklenila ukiniti vsako pomoč iz Marshallovega fonda Angliji, dokler ta ne pristane na vrnitev Ulstra Irski. — Umrl je francoski socialistični voditelj in bivši vladni predsednik Leon Blum. — Ameriški vojaški krogi zahtevajo povečanje oborožitve. — Mednarodno sodišče v Hagu obtožuje Madžarsko, Bolgarijo in Romunijo, da kršijo človečanske pravice. — Belgijski liberalci in socialisti bi pristali na vrnitev kralja Leopolda pod pogojem, da se po svojem povratku takoj odpove prestolu v korist svojega sina Balduina. — Grški vladni predsednik Venizelos namerava dati vojski neomejeno oblast. — Angleška vlada je doživela svoj prvi parlamentarni poraz pri glasovanju o resoluciji za odložitev razpravljanja o razdeljevanju bencina; vlada pa ne bo podala ostavke, ker gre za glasovanje zgolj tehnične narave.*

31. MARCA: *Zahodna nemška vlada je v zadregi, ker so jo povabili, naj vstopi v Evropski svet. — V Pragi so začeli sodno razpravo proti desetim visokim dostojanstvenikom Katoliške cerkve. — Iz newyorške luke je odplula prva ladja s tovorom orožja za Italijo. — V Eritreji je javni red vedno bolj ogrožen; vedno bolj pogosti so umori italijanskih priseljencev, zaradi česar je prišlo celo do spopada med italijanskimi demonstranti in angleškimi četami. — Angleži so v Somaliji predali zaupno upravo Italijanom.*

1. APRILA: *Severnoameriška vlada je opozorila Grčijo na njeno zgrešeno gospodarsko politiko in jo opozorila na potrebo, da ima trdno vlado, »ki naj uživa zaupanje zbornice in ljudstva«. — Sklenjen je bil trgovinski sporazum med Švedsko in Češkoslovaško. — Tudi Avstrija in Madžarska sta sklenili trgovinski sporazum. — Po zaključku haške zahodnoevropske obrambne konference javljajo, da je bil sprejet poseben načrt medsebojne pomoči dvanajstih držav atlantske zveze; letalstvo bo imelo po tem načrtu prevladujočo strateško nalogo.*

2. APRILA: *Na Skotskem je izbruhnila nevarna epidemija črnih koz, ki jo je povzročil okuženi indijski mornar. — V rimskem parlamentu so zaključili razpravo o javnem redu in miru z odločnim govorom notranjega ministra Scelbe. — V italijanskem mestu Livornu so ugotovili močan potres, ki pa ni povzročil nobene smrtne žrtve. — Severnoameriški zunanji minister Acheson izjavlja, da ostaneta Nemčija in Španija še vedno izključeni od sodelovanja pri atlantskem obrambnem paktu.*

3. APRILA: *Jugoslavija je pristopila k mednarodni prosvetni organizaciji UNESCO. — Vodja indokitajskih upornikov Hočiminh je v LR Kitajski na obisku pri Mao Ce Tungu. — Na kongresu KP Francije se je pojavila močna opozicija proti sedanjemu vodstvu, ki se baje premalo ozira na koristi francoskega ljudstva. — Jugoslovanski zastopnik Baebler je postal pri OZN predsednik komisije za atomsko silo. — Truman napoveduje »novo gospodarsko politiko«. — Angleški vojni minister Strachey je predmet najrazličnejših sumničenj; v Washingtonu zaradi tega niso naklonjeni misli, da bi obveščali Anglijo o raznih vojaških tajnostih.*

4. APRILA: *O priliki proslave osvoboditve Madžarske je v Budimpešti vojaško posvetovanje držav Vzhodnega bloka. — Indonezijsko odposlanstvo potuje v Moskvo na pogajanja o vzpostavitvi diplomatskih odnošajev. — Češkoslovaška ne dovoljuje jugoslovanskim državljanom povratka v Jugoslavijo. — Italijanski zunanji minister Sforza izjavlja, da si želi sporazuma z Jugoslavijo. — OZN je sprejela statut za internacionalizacijo Jeruzalema. — Tudi liberalec Devèze se je odpovedal mandatu za sestavo nove belgijske vlade.*

KAJFEŽI, PILATJE IN KRISTUS

Velika noč je velik praznik, eden izmed tistih izrednih vsakoletnih dni, ko smo poklicani, da ob spominu Jezusovega trpljenja in vstajenja poskrbimo tudi za svojo duhovno obnovo.

Segel sem po knjigi Kristusovega življenja. Pisatelj tistih poglavij mi bo oprostil, ako objavljam tu nekaj njegovih vrstic. Presenečen sem namreč odkril velike podobnosti med takratnimi razmerami v Sveti deželi, ki je križala Kristusa in med sedanjimi razmerami na Tržaškem, kjer hodi naš slovenski človek svoj vsak dan težji križev pot. Tudi tu so zašla oblastva na pristransko pot in njihove odločbe niso vedno pravične.

V svetopisemski zgodbi boste spoznali naše Pilate in Kajfeže. Tudi med našimi Kajfeži in Pilati se kreta nekaj iskrenih centurijonov, ki z obžalovanjem ugotavljajo preganjanje in zapostavljanje nedolžnih. Celo Meremote imamo. V važnem glasovanju v občinskem svetu so zatajili svoje obljube.

Pa sodite sami.

* * *

»Kaj imam še?« je vzdihnil Kajfa in nejevoljno porinil kup aktov daleč od sebe tajniku, ki je stal na robu preproge in čakal na podpise.

»Centurijon mestne čete, tisti s kozjo brado, saj ga poznate... Potem je še rdeči Meremot, ki se mu mudi...«

»Ali stotnika pošilja Pilat?«

»Vse kaže.«

»Po vrstnem redu torej, kakor so: prvi naj pride stotnik.«

Kajfa je vstal še preden so se odprle duri. Sel je stotniku do polovice sobe naproti, ga pospremil do svoje mize in ga z blago kretnjo potisnil na stol.

»Kaj prinašate dobrega, visokorodni, kaj bo pač dobrega..? Presvetlega upravitelja, gospodarja svojega in našega, ste že videli danes?«

»Prav od njega prihajam. Prav on me pošilja. Ne more se pomiriti... Že to, da ga je moral soditi, mu je neljubo, sploh da se je moral vtakniti v to zadevo mu je bilo neprijetno... In potem ta sodba... taka sodba...«

»Moral? Kdo pod Jehovo bi moral presvetlega pripraviti do tega, da kaj mora? Dragi visokorodni, odkar sem predsednik Judovskega velikega zbora in tako rekoč predstavnik naroda pred rimsko oblastjo — v najvišji inštanci, v najvišji inštanci (Kajfa je strmo dvignil kazalec s krasnim rubinom), rimski upravitelji ustrezajo našim upravičenim, našim upravičenim željam (Kajfa je zopet dvignil kazalec z rubinom), siliti pa se ne dajo. Bilo bi tudi smešno... Kdo pa je naposled odgovoren pred rimskim cesarjem, če ne upravitelj? Presvetli je ravnal prav po svoji izbrani volji in pameti, upoštevajoč samo naše srčne želje, srčne želje mojega ljudstva, da se tako izrazim...«

»Ni to, gospod predsednik, ni to« — stotnik se je nemirno presedel na oblazinjenem stolu — »právde imajo svoja ozadja in sodbe imajo svojo usodo, morda neizbežno usodo... Ni to — le nemir je, ki se nas polašča, odkar... ko gledamo... preveč izrabljate naše zaupanje...«

»Dovolite, da vas ustavim: od kdaj računate ta svoj nemir in kaj gledate?«

»Najprej so to okoliščine, ob katerih je umrl...«

»Kaj presvetlega vznemirja na smrti, ki je bila kakor vse druge? Periferija našega mesta je videla že nešteto takih smrti in jih bo še videla, če hočemo, da bo mir. Se presvetli mogoče kesa?«

»Rad bi bil pomirjen, da bi se mu ne bi bilo treba kesati. Kesati se mu hoče...«

»Sporočite presvetlemu, da je mož zaslužil smrt, da kot predsednik judovskega velikega zbora nisem mogel predložiti milejše kazni, in da bi bilo vsako oklevanje na škodo, ne nam, ki nismo vredni, da nas imenujete v isti sapi z našimi gospodarji, temveč njemu. Pridigal je enakopravnost tlačenih in gospodarjev. To smo morali zatreti!«

»Upravitelj vam je s svojo odločitvijo kakor vedno ustregel, hotel vam je ustreči. Ali pa je ustregel tudi pravici? Ne morem se ubraniti vtisa, da je bila vaša osebna želja, gospod predsednik, vaša osebna ambicija... da se otresete tekmeca...«

Kajfa je užaljeno vstal. Gnevno je razpotegnil obraz, gnevno je razmahnil roke:

»Če mislite, da sva bila z onimle tekmeca — in v čem tekmeca in od kdaj tekmeca, in čemu tekmeca? — potem z vami ne morem govoriti dalje. Ni vam jasna moja pozicija, moja visoka kultura, moja tradicija... zaleteli ste se, nemilo zaleteli! To ne more biti sporočilo presvetlega upravitela, centurijon?«

»Že mogoče, da sem se nerodno izrazil. Toda mož je vendar iz groba vstal in hodi živ in zdrav po mestu... Premagal je vašo smrt...«

»Kdo, Nazarečan? O njem govorite? Saj smo vendar dopustili svojcem, da ukradejo njegovo truplo, da se prepričajo o njegovi smrti. Mrtev je. Ni ga več. Tu smo samo mi. Vse drugo so pripovedke« je razburjeno vpadel Kajfa.

Toda centurijona to ni pomirilo.

»Pripovedke so pa vendarle nastale, če so res samo pripovedke, da hodi živ in zdrav in obiskuje svojce?«

»Bodite prepričani, da je ali živ, ali pa je pripovedka, da živi... tretjega ni... Da je živ vedo pa njegovi sami najbolje, saj imajo — truplo... ha ha... he he...«

Stotnik se je dvignil, bolj omamljen kot pa pomirjen in se je bledo nasmehnil:

»Povedal sem vam pač osebna čustva svoja in presvetlega... Drugače bo pa stvar najbrž v redu. Upam vsaj. Na svidenje gospod predsednik!«

Poln dvomov je centurijon zapustil predsednikov urad.

* * *

Kajfa pa je govoril neresnico. Lagal je v trenutku ko je pomirjal stotnika.

Po centurijonovem odhodu je namreč vstopil vodja uradno osovražene opozicije, rdeči Meremot. Kajfa ni vstal in ni mu šel naproti. Meremot se je molče usedel. Dolgo sta se gledala brez besed.

Ničesar nista imela skupnega. Toda, ko so v velikem zboru glasovali za obsodbo, se je Meremot glasovanja vzdržal. Zaničevanje in sovraštvo do Nazarenca je bilo edino, kar ju je družilo.

Naposled je spregovoril Meremot:

»Ne zameri, dragi predsednik, ulice so polne govoric, vsake pol ure drugačnih. Novica prehiteva novico. Mnogo je bilo napovedovanj in namigovanj, da bo vstal tretji dan. Kar nas je trezнejših, smo mirno pričakovali dne, ko bo trikrat križani in petkrat mrtvi mož planil iz groba. No, in — zgodilo se je.«

»Res je« je pritrdil Kajfa. »Vsaj midva si morava biti iskrena. Živ je, živ; kljub vsem našim sodbam in odlokom, mučenjem in ubijanjem. Sprehaja se po ulicah in je toliko lep, da se ustavljajo ne samo ženske, temveč tudi moški. Dvojna naloga nas čaka zdaj: da onemogočimo njega, ki je vzrok govoricam, in da onemogočimo govorice same. Zato sem te klical.«

Dolgo sta starca v največji tajnosti in največji medsebojni zaupljivosti delala načrte, kako bosta uničila novo, prerojeno življenje.

* * *

Toda vse je bilo zaman! Judovske sodbe niso preprečile nastanka krščanstva.

Prav tako bodo zaman vsi napori združenih odkritih in prikritih sovražnikov našega naroda, ki še danes ne marajo priznati njegovega vstajenja, ki mu ne marajo dati vseh po človeških in božjih postavah mu pripadajočih pravic.

Pravica in enakopravnost je samo ena, ali pa je ni. Tako pravico terjamo! Zaupajoč vase, v svoje sile in zdravo svetovno mnenje jo bomo tudi dosegli! Kajfeži in Pilatje njen prihod lahko samo zavirajo, preprečiti ga pa ne bodo mogli!

* * *

Diskriminacija tudi na gospodarskem polju

Mnogokrat smo že pribili, da za Slovence na Tržaškem ne velja ista pravica kot za Italijane. Povedali smo na glas, da je uspelo italijanski birokraciji in rimskim eksponentom v Trstu prepričati žal marsikaterega zaveznika, da so za Slovence dobre tudi mrvice, ki padajo z bogato založene in zalagane mize, ob kateri se še naprej gostijo stari zatiralci našega rodu, oni, ki so krivi popolne propasti našega nekdaj tako cvetočega gospodarskega življenja.

Na žalost moramo poudariti, da se ta diskriminacija proti Slovencem nadaljuje tudi pri izvajanju Marshallovega načrta. Slišimo, da so upravitelji tega načrta objektivni možje, ki ne želijo delati krivice našemu narodu, vendar stoje stvari tako, da so Slovenci skoro popolnoma izključeni od koristi Evropskega obnovitvenega načrta.

Vsem je jasno, da Slovenci nimamo velikih industrijskih, trgovskih in bančnih podjetij, ker nam jih je vzel fašizem. Slovenci, ki se v gospodarskem življenju samostojno udejstvujejo, so le majhni obrtniki, trgovci in kmetje.

Prav tako pa je tudi znano, da so sredstva iz Marshallovega načrta doslej uporabljali skoro izključno za obnovo in povečanje velikih industrijskih podjetij (preko 90 odst.), le malo je šlo v korist onih gospodarskih vej, kjer se uveljavljajo tud Slovenci.

O tem, kdo bo užival koristi od ameriške pomoči, odločajo v Trstu ustanove, kjer Slovenci nimamo besede. Opozorili smo merodajne kroge o tem. Povedali smo, da bo diskriminacija glede Slovencev neizogibna stvar, dokler Slovencem ni dana možnost, da jih zastopa slovenska ustanova, da jim pomaga na noge slovenski denarni zavod. Italijani (netržačani) nam ne bodo pustili dihati, o tem naj si bodo Zavezniki na jasnem.

E.R.P. je omogočil zgraditev krasnega malega ribiškega brodovja za »tržaške ribiče«. Povejte nam koliko tržaških slovenskih ribičev je včlanjenih v ribiški zadrugi, ki je ali bo dobila te ladje? Vse se je zgodilo na hitro, odločujočo besedo pri tem so imeli celo netržaški Italijani in renegati, kljub temu, da je v Trstu več slovenskih kot pa italijanskih ribičev.

Smoter Evropskega obnovitvenega načrta v Trstu je dvigniti proizvodnjo, dvigniti življenjsko raven vsega tržaškega ljudstva, ne samo enega dela. Mislimo, da je na merodajnih mestih danes zbranega že dovolj gradiva, ki priča o tem, da so na delu mogočne sile, ki sabotirajo gospodarski dvig Slovencev. Slovenci imajo koristi od Marshallovega načrta le posredno in tam, kjer tega nihče ne more preprečiti, le kot n. pr. slovenski delavci, ki uživajo blagodati obnove tržaške industrije s tem, da imajo več dela, da je danes med njimi manj brezposelnih.

Direktne pomoči pa smo bili doslej malo ali nič deležni in če se bodo upravitelji Evropskega obnovitvenega načrta v Trstu še naprej zanašali na tržaško birokracijo, je tudi ne bomo deležni.

Pozivamo in prosimo zato upravnika tržaškega odposlanstva E.R.P., njegove sodelavce, kot tudi zavezniške predstavnike ZVU, naj preučijo vprašanje pravične razdelitve ameriške pomoči popolnoma samostojno, ne glede na sugestije starozakoreninjenih uradov, ustanov, birokratov in netržaških eksponentov.

Pozivamo in prosimo naše zaveznike, naj preučijo vprašanja ne samo velike industrije, trgovine in bankarstva, temveč tudi vprašanja tržaške obrti, našega podeželja in ribištva.

Naša vera in zaupanje v pravičnost zavezniških zastopnikov še ni izginila, kljub temu, da so se nekateri med njimi postavili na popolnoma enostransko stališče in nas zapostavljajo na prosvetnem, na političnem in na gospodarskem polju. Ne da bi si pridobili spoštovanja in ljubezni onih, ki jim dajejo potuho, so priklicali nase prekletstvo sedanjega in bodočih slovenskih rodov, ker danes globoko v naših srcih nosimo zavest, da nam delijo namesto pravice krivico.

Tržaški občinski svet

Seja z dne 31. marca t. l.

Župan odgovarja na vprašanja občinske svetovalke Barut - Casale o zahtevi ZVU, da morajo biti priloženi prošnjam na Zavezniško vojaško upravo tudi prevodi v angleščini. To velja samo za lepake, da se hitreje odobre. Župan pa je dodal, da je na podlagi ukaza ZVU v Trstu in v miljski občini uradni jezik italijanščina, v ostalih občinah pa tudi slovenščina. To ni točno, ker se dotični ukaz ZVU nanaša samo na uradni jezik občinskih uradov. O vprašanju se ni moglo razpravljati, ker je župan izjavil, da je obč. svetovalka Barut postavila samo vprašanje na župana, ne pa predloga. Uporaba slovenskega jezika v Trstu in Miljah je še vedno odprto vprašanje, ki se mora končno rešiti v smislu stalnega statuta za Trst, ki priznava oba jezika, italijanskega in slovenskega, za uradna jezika.

Nato je župan poročal glede na posredovanja in vprašanja obč. svetovalcev dr. Agneletta in Malalana o delih in načrtih, ki bo občina izvršila v zgornji okolici.

Sv. KRIŽ. Z zidanjem *nove železniške postaje*, ki bo stala okoli 4 milijone, se prične že aprila meseca. *Tri stanovanjske hiše*, ki se gradijo, bodo gotove jeseni. Tako župan kot podžupan Višintin sta izrecno izjavila, da bodo stanovanja v teh hišah *izključno* za prebivalce Sv. Križa; prošnje za stanovanja bo reševala posebna komisija. *Javni vodnjaki* v vasi se bodo zgradili, ko bo razširjen vodni rezervoar, kar bo še v letu 1950. Za druga nujna manjša dela v vasi je določen znesek 250.000 lir; za *javna stranišča* so že pripravljeni načrti; tako tudi za *javno pralnico. Igrišče za otroke* se gradi. Novega šolskega poslopja zaenkrat še ne bo, pač pa kupi občina vilo, ki jo uporabi v šolske svrhe. Napajališče za živino bo napravila A.C.E. G.A.T. Cesta na postajo pride pozneje na vrsto.

PROSEK. Otroški vrtec se bo odprl kakor hitro bo na razpolago poslopje, ki je sedaj zasedeno od krožka »Vojko«. Postavil se bo javen vodnjak; streha cerkve se popravi.

KONTOVEL. Popravila se bodo obstoječa javna stranišča. Glede javnih vodnjakov sporoča A.C.E. G.A.T., da je zaradi precejšnje razdalje zaenkrat to delo odloženo. Popravila se bo hiša Danev (Danieli). Za cesto iz Kontovela v Grljan ni na razpolago sredstev. Zaenkrat ni mogoče zidati na Kontovelu stanovanjskih hiš. Razširila se bo cesta na pokopališče.

OPČINE. Za popravilo v vojni porušenih hiš se ZVU ne briga več. Ker je najbolj porušen stari del Opčin, se na prejšnjem mestu hiše sploh ne bi mogle zidati. Pripravlja se za Opčine nov gradbeni načrt in kdor bo dobil odškodnino za porušeno poslopje, bo zidal hišo na drugem mestu. Klavnica se bo sezidala.

TREBCE. Bila je popravljena šola in cerkveni zid.

PADRICE. Napajališče za živino se bo zgradilo; ni pa mogoče za sedaj graditi ceste Padriče - Sv. Ivan, pač pa se bo cesta popravila kolikor bo mogoče.

BAZOVICA. Napajališče za živino, javen vodnjak in klavnica se bodo sezidali.

Glede poljskih čuvajev je poročal obč. odbornik Geppi, ki je povedal, da bodo poljski čuvaji kot oddelek zase dodeljeni upravni policiji. Bilo je rečeno, da morajo biti poljski čuvaji domačini, ki poznajo zemljišča in ljudi.

Pri volitvah revizorjev občinskih računov je bilo izvoljenih pet revizorjev, štiri od večine in en komunist.

S to sejo je bilo zaključeno jesensko zasedanje občinskega sveta, ki je imel preko 50 sej, ki so trajale od štiri do šest ur.

PO ITALIJI

Italijanski liberalci so začeli s pripravljalnimi deli, ki naj bi jih ponovno uvedli v ospredje italijanskega političnega življenja. Pri tem so pa zavzeli odločno odklonilno stališče do De Gasperijevega demokrščanskega režima, kateremu očitajo, da s svojim nedemokratičnim in precej totalitarno pobarvanim postopanjem utira pot skrajnostnima političnima skupinama novofašistov in socialkomunistov. Na nedvoumen način je to liberalno stališče do sedanjega režima prikazal v zadnji številki lista »Il Mondo« bivši liberalni minister v prvi povojni italijanski koncentracijski vladi L. Cattani.

Našim čitateljem!

»Demokracija« je bila ustanovljena kot glasilo demokratičnih Slovencev in že tri leta izvršuje to svoje poslanstvo. Uredništvo in sodelavci vlagajo ves svoj trud, da bi bil list čim boljši. Storili so, kar pač morejo, in vsi ste lahko priča stalnega izboljševanja našega lista.

Toda, ker želimo list čim bolj približati potrebam in okusu njegovih prijateljev, se obračamo sedaj tudi na vse svoje čitatelje s prošnjo, da nam pomorejo s svojim nasvetom. »Več glav več ve« in verjetno je, da bomo od mnogih strani dobili predloge in slišali pripombe, ki nam bodo dragoceno vodilo, pri nadaljnjem izvrševanju tistih nalog, katerim mora naš list odgovarjati.

Anketa

Uredništvo lista razpisuje s tem pozivom med vsemi svojimi čitatelji anketo in jih prosi, da mu odgovore na sledeča vprašanja:

1) Ali Vam dosedanji način pisanja »Demokracije« ugaja? Ali se Vam zdi pravi? Ali Vam je pisanje »Demokracije« razumljivo?

2) Nekateri predlagajo, da bi morala postati »Demokracija« nekak zabavni tednik, ki bi prinašal vse mogoče vesti, od šaha, športa, zabavnega čtiva, a malo političnih člakov. Drugi pa pravijo, da je vse to na tako majhnem prostoru štirih strani nemogoče, in predlagajo, da mora »Demokracija« ohraniti svoj značaj političnega tednika, edinega v Evropi izhajajočega nekomunističnega slovenskega političnega lista, ki naj bo našim ljudem politični kažipot.

Kaj mislite Vi?

3) Katera so tista področja, ki jih je »Demokracija« po Vašem mišljenju do sedaj premalo vpoštevala? Kaj naj bi v svojih rednih rubrikah opustila in kaj naj bi na novo vpeljala?

4) Imate morda kakšen predlog, po katerem naj na boljši način razdelimo vsebinsko naše štiri strani, s katerimi razpolagamo?

Dolžnost vseh naših čitateljev, ki priznavajo korist našega lista, je, da nam odgovore na postavljena vprašanja, ali pa nam na kakršen koli način sporoče svoje mišljenje o listu. Ker se bo oglasilo verjetno več takih, ki bodo predlagali morebitne izpremembe, prosimo, da se oglase tudi vsi tisti, ki jim list v dosedanji obliki ugaja, da bo uredništvo lahko pravilno zasnovalo svoje načrte za bodočnost, upoštevajoč pri vsakem posameznem predlogu število tistih, ki ga zagovarjajo in tistih, ki mu nasprotujejo.

»Demokracija« želi biti demokratično urejena, njeno smer in način pisanja v okviru naših demokratičnih idej naj odrejajo čitatelji sami. Zato naj ne bo nikogar, ki se na ta naš poziv ne bi odzval! Dopise pošljite na uredništvo »Demokracije«, Trst, ulica Machiavelli 22-II., ki bo na važnejše predloge v listu tudi odgovorilo. Po želji bo tajnost dopisnikov zajamčena.

Vsa slovenska javnost, naši čitatelji, posebno pa uredništvo, bodo hvaležni vsem tistim, ki bodo s svojimi predlogi pripomogli k izboljšanju našega lista. Sedaj so prazniki. Ne odlašajte! Sedite in nam še danes napišite svoje pismo, ki je lahko tudi prav kratko.

UREDNIŠTVO

Pred upravnimi volitvami v coni B

Tu pri nas v coni B smo v velikem vrvežu. Tri liste so postavljene, ali zmagala bo uradna komunistična lista, ki nastopa pod plaščem Osvobodilne fronte. Komunistična stranka je postavila svoje kandidate v vseh okrajih, ona bo dobila naravno skoro vse glasove, ako ne bi tukajšnji naši gospodarji prišteli nekaj glasov Fondovi socialistični stranki in krščansko socialni skupini, da pokažejo s tem svojo »demokratičnost« in volivno »svobodo« pred tujimi opazovalci.

Naši somišljeniki ne pripisujejo tem volitvam nikakega pomena. Onih par italijanskih duhovnikov iz Kopra,, ki so postavili na noge v Kopru, Ižoli in Škofijah krščansko socialno listo, nimajo med našim narodom pristašev. Nikdo jih ne pozna in naši ljudje se povprašujejo, ali niso morda ti gospodje postavili svojo listo zato, da napravijo komunistom uslugo in da s tretjo listo dado tem volitvam bolj demokratičen značaj? Zato naši ljudje ne mislijo voliti nobene od treh postavljenih list in čakajo res svobodnih volitev!

O volivni agitaciji vam moram poročati, da se po vaseh močno pritiska, da morajo naši ljudje vsi na volišča. Vsi so zelo vznemirjeni in se boje represalij tudi v coni B, ako ne gredo volit. Ko so bile namreč zadnje volitve v Jugoslaviji, se je istrsko prebivalstvo v obmejnih vaseh, ki so prišle leta 1947 pod Jugoslavijo, udeležilo volitev v majhnem številu. Tako so volile po dobljenih informacijah v Popetrah štiri družine od preko štirideset družin, v Pavličih dve družini, v Belvederu ena družina, v Trseku šest družin in pri Koromačih ena družina.

Nad Trsekom so se maščevali kolhozovci iz Trnšk in Bučajev s tem, da so Trsečanom pobili stekla na oknih, uničili hišno opremo in enemu kmetu so celo razkrili hišo in nato pretepali ljudi. Take so bile volitve v naših vaseh preko jugoslovanske meje!

Upamo, da se to v coni B STO-ja ne bo ponavljalo, ali volivci so kljub temu pod vtisom teh žalostnih dogodkov. Toda kjer je OZNA, svobodnih volitev ne more biti!

Od izida teh volitev ne bo got vo odvisna usoda cone B STO-ja.

UNESCO in šolske knjige

Vzgojna organizacija Združenih narodov UNESCO, je poslala sedežu OZN poročilo z naslovom: »Navodila za izboljšanje šolskih knjig in učnega gradiva, ki naj bo kot pomožno sredstvo za pospeševanje mednarodnega razumevanja«. Organizacija priporoča v tem poročilu vsem državam članicam, naj pripravijo nove šolske knjige ter naj pregledajo stare z namenom, da bi odslej naprej osvetlili narodno zgodovino in mednarodne spore s svetovnega stališča. Vabilo nadalje poziva članice, naj se pri tem ravnajo po vsebovanih navodilih, ki naj bodo osnovne črte v njihovih posameznih vzgojnih sistemih.

Togliattijeva pripravljenost do ustavnega sožitja z demokrščani

Zanimive so pa najnovejše Togliattijeve izjave o socialkomunistični pripravljenosti do ustavnega sožitja z demokrščani po uvedbi obojestranskega popuščanja do določenih političnih vprašanj. Ali gre v tem primeru za novo komunistično taktiko v Italiji? Kaj pomenijo Togliattijeve obljube nam nazorno kaže socialkomunistično delovanje na terenu, zaradi katerega bodo morali izkrcevati ameriško orožje, določeno Italiji po P.A.M. atlantskem načrtu, v raznih južnih italijanskih lukah in ne v Genovi, kakor je bilo prvotno določeno. Cujejo se že glasovi, da niti južnoitalijanski luški delavci niso povsem zanesljivi, zaradi česar bo verjetno treba ameriško orožje izkrcevati v Trstu in ga od tu odpremljati po železnici v Italijo!

Monarhisti odklanjajo sodelovanje z novofašisti

Zares čudne so bile vesti, ki so prikazovale pripravljenost močno razredčenih nedemokrščanskih monarhistov do političnega sodelovanja z močno naraščajočimi novofašisti. Po tehtnem premišljanju je zmagala zdrava pamet: monarhisti so uradno izjavili, da načelno odklanjajo vsakršno sodelovanje z novofašisti. S tem se je na mah razblinila moreča megla, ki je precej zasenčila daljnje obzorje italijanskih političnih prilik... Vedeti moramo, da se med monarhisti bije hud boj med nacionalistično in liberalno usmerjenimi pristaši; izgleda, da je prevladala zmerna liberalna struja, ki so jo pred dvema letoma nacionalistični pristaši bivšega ministra dvora Lucifera najprej potisnili v ozadje, nato pa skoro izrinili iz stranke.

Vladna prizadevanja

De Gasperijeva vlada je zaenkrat opustila lepo doneče načrte o širokopotezni politični delavnosti, ki si jo je nadela ob prevzemu oblasti; odločila se je za drobno delo, za dvig težkih gospodarskih in socialnih prilik italijanskega naroda. Prizadevanje za ustvaritev zadostnega finančnega fonda za načrtno gradnjo stanovanjskih hiš spada v najnovejše vladno delovanje; s tem bo skušal rešiti De Gasperi eno izmed najbolj perečih povojnih vprašanj italijanske notranje obnove.

Vesti s Tržaškega

Spominska seja širšega odbora SDZ v Trstu 29. marca 1950

Predsednik Slovenske demokratske zveze dr. Josip Agneletto je prikazal v svojem izvajanju vsestransko delovanje pokojnega dr. Petra Udoviča in pomen pokojnikovih podvigov v gospodarskem življenju, ki so vplivali na zboljšanje življenjskih in socialnih pogojev slovenskega naroda.

Pokojni dr. Udovič Peter kot član Izvršnega odbora SDZ ni nikdar v preteklosti zatajil slovenskega naroda in je v najbolj kritičnem času za slovenski narod zavzel odločno stališče do komunističnega umetnega raznarodovanja slovenskega naroda in komunističnega nasilja sploh. Dr. Udovič Peter je bil res iskren demokrat in narodnjak.

V znak spoštovanja do pokojnika in hvaležnosti za delo, ki ga je napravil slovenskemu narodu je bil sprejet sklep:

da se ustanovi: *»dr. Udoviča Petra sklad«*, za kar se izvede akcija zbiranja denarnih prispevkov, ki bodo namenjeni v prosvetne in dobrodelne namene, predvsem pa podpiranju potrebnih slovenskih dijakov.

Slov. prosvetna matica Prosv. večeri v Trstu

Predavateljski odsek SPM javlja, da bosta v društvenih prostorih v ul. Machiavelli 22 v teku aprila dva prosvetna večera, in sicer:

11. aprila ob osmi uri zvečer bo po kratkem sporedu izbranih prosvetnih filmov predaval *univ. prof. A. Dabinović* o *»Misija Cirila in Metoda in naše ozemlje«;*

25. aprila ob osmi uri zvečer bo po kratkem sporedu izbranih prosvetnih filmov predaval *dr. E. Pogačnik* o *socialističnem gospodarstvu.*

Prvi javni nastop gojencev Glasbene šole SPM

V torek zvečer je bil na sedežu Matice prvi nastop gojencev glasbene šole, ki jo vodi trojka znanih slovenskih glasbenikov: prof. Mirca, Karel in Marij Sancin.

Preveč bi bilo spuščati se v podrobno oceno vseh nastopajočih gojencev, saj jih je bilo nič manj kot 22, pa je še eden zaradi bolezni izostal. Na koncu sta pa nastopila še dva izven sporeda.

Pokazali so nam znanje, ki so ga nekateri pridobili v kratkem času šestih mesecev, od kar deluje glasbena šola, drugi pa že leto ali tudi več let prej. Pred očmi poslušalcev se je razvijala glasbena slika od začetnikov do znatno glasbeno izobraženih malih umetnikov. Vsi enako so bili deležni pohvale, ki je odgovarjala njihovemu znanju v razmerju s krajšo ali daljšo dobo pouka. Nastopili so na harmoniki, trobenti, klavirju in na težavnejšem glasbilu violini. Škoda, da je izpadel gojenec na čelu.

Spored glasbenega nastopa je bil izbran po izurjenosti gojencev in po letih pouka. Najprej so prišli na vrsto mlajši po izurjenosti, pa tudi po velikosti. Mnogim so noge bingljale s stola pred klavirjem, pri drugih je bil lok violine skoraj daljši od »moža«, tretji so se skoraj skrili za harmoniko. Vse to je treba jemati v obzir, ko gre za oceno njihove »produkcije«, saj skoraj ne utegnejo do kraja izkoristiti dolgega loka in popolne razpetosti meha ali širine klavirja. Pa kljub temu so vsi častno izvršili svojo nalogo, posebno tisti, ki so se prvič pokazali pred očmi tolikih gledalcev.

V prvem in drugem delu sporeda so predvajali večinoma lažje stvari, predvsem narodne pesmi in venčke na klavirju, violini in harmoniki. Bolj pester je postal spored z nastopom mladih harmonikarjev. Vžgala je posebno točka dueta harmonike s trobento. Tretji del pa je bil posvečen že težjim klavirskim skladbam, ki jih je večina gojencev podala s precejšnjo glasbeno rutino. Ugajal je posebno Čajkovskijev »Valček«, Frankejev »Mlin« in Hellerjeva »Čudovita prigoda«.

Pester spored je zaključil dodatni nastop gojenca na violinu, ki je ob spremljavi klavirja dobro odigral violinsko vajo. Še prej je pa vse očarala s svojo spretnostjo na klavirju zasebna gojenka gospe Mirce Sancinove. Igrala je na klavirju zelo spretno tri težje skladbe, med katerimi tudi klavirsko skladbo profesorice same. Udeleženci se niso mogli načuditi majhni deklici, ki je vse tri skladbe odigrala s pravo virtuoznostjo. Njo, vse druge gojence, posebno pa požrtvovalne učitelje, so prisotni nagradili s ploskanjem in pohvalo. Končno so vsem čestitali k lepemu uspehu.

Želimo, da bi nas v kratkem druga skupina gojencev — kakor je obljubil prof. Karlo Sancin — razveselila in navdušila s svojim nastopom. Glasbena šola je dokaz, da ima slovenski narod — prav tako kakor drugi veliki narodi — skrite umetniške zmožnosti, ki bi se lahko krepko uveljavile v svobodnem umetniškem tekmovanju. Nastop je pokazal, da je med našo mladino skritih mnogo umetniških talentov.

Radijska oddaja salonskega orkestra SPM

V nedeljo popoldne sem imel srečo slišati po radiu izredno oddajo. Ko sem slišal, da dirigira neki Slamič, sem si takoj mislil, da mora biti moj rojak. Vreme je bilo krasno. Sonce je vleklo ven v naravo, ali napoved me je priklenila na radijski aparat. Ni mi bilo žal.

Prvi odigrani komad me je kar osupnil. Češka »Zimska nevihta« me je tako zavzela, da so mi solze silile v oči od samega veselja in uživanja. Drugi komad me resnici na ljubo ni posebno ogrel, ker nisem tak glasbenik, da bi bil dozveden za vsako vrsto glasbe. Nekateri prehodi so me zelo zadovoljili, ali komad je bil predolg. Za to sem pa bil takoj odškodovan z naslednjim komadom »Poljska kri«. Lahek niz valčkov me je z raznimi orkestralnimi polnimi točkami prenesel v minule lepe čase, ki se zame ne vrnejo nikdar več...

Zadnja točka, imena komada se ne spominjam več, mi je ostali pa tako v spominu, da sem še zvečer, ko sem legel v posteljo, slišal razne arabske odmeve in kar brnelo mi je po ušesih!

Veselilo me bo, če bom imel še priliko slišati svojega rojaka pri taki produkciji. *Tolminec*

Predavanje v Nabrežini

V četrtek 13. aprila t. l. ob 20. uri bo v okviru organizacije Slovenske demokratske zveze v Nabrežini predavanje:

»O Masaryku o priliki stoletnice njegovega rojstva.«

Opozarjamo prijatelje predavanj, da bo predavatelj podal zelo zanimivo snov o življenju Masaryka in njegovi politični delavnosti — ne samo v korist Češkoslovaške, temveč človečanstva sploh.

Iz Nabrežine

Predsednik krajevnega odbora SDZ in član ožjega občinskega sveta v Nabrežini J. Terčon je poročal 30. marca na javnem zborovanju o občinskih zadevah. Na sestanek so bili vabljeni vsi občinarji brez razlike.

Zaradi slabe udeležbe je govornik skrajšal svoje obširno poročilo. Kljub temu je podal lepo sliko o sestavi, delu in nalogah občinskega sveta in raznih odborov in pododborov, ki pomagajo upravljati občinske zadeve. Po tej sliki je prešel na občinske dohodke in izdatke; dovršil je s poročilom o javnih delih. Ob koncu je pozval navzoče, naj pomagajo in skrbijo tudi sami pri nadzorstvu potrošnje vode in priporočal vsem v varstvo javne nasade, ki bodo postali okras naši občini.

Poročevalec Terčon se je temeljito pripravil, da bi podal občinarjem podrobno sliko o občinski upravi. Razvidno je to bilo, da je s par stavki obdelal vsako stran poročila in je kljub temu mnogo povedal. Poročilo je bilo tako objektivno, da se nikdo od navzočih ni oglasil k debati.

Vseh poslušalcev je bilo reci in piši 24. Med njimi trije kominformisti, titovec nobeden. Torej niti gospodarska uprava občine ne more premostiti mosta med našo »dolarsko zvezo« in pravo dolarsko zvezo? Na tem mestu smo že napisali, da pri delu za dvig slovenske prosvete ne bi smelo biti med Slovenci nobene razlike. Isto velja tudi za gospodarska vprašanja. Nekateri tovariši imajo za eno in drugo gluha ušesa, čeprav hočejo biti veliki Slovenci. Ali hočemo mi demokrati vračati milo za drago?

Ob tej priliki besedo še oštirskim in pocestnim politikantom. V gostilni in na cesti se razni občinarji neverjetno brigajo za občinske zadeve in posle. Vsi grajajo in kritizirajo. Tu, ko jim je bila dana prilika, da bi grajali, svetovali ali dobili jasna pojasnila — jih ni bilo! Ali je res samo v vinu tista kaplja korajže?

Popravilo cerkve v Zgoniku

Urad za javne naprave pri ZVU je sklenil pogodbo s podjetjem Giovanni Berne v znesku 2,151.690 lir za popravilo cerkve in župnišča v Zgoniku. Pogodba obsega izdatna obnovitvena dela majhne slikovite cerkve in župnišča, ki je edino v Zgoniku. Pri delu, ki bo verjetno trajalo 12 tednov, bo zaposlenih 6 delavcev.

Učni tečaji v Vel. Britaniji

V Veliki Britaniji bodo organizirali učne tečaje za leto 1950 iz sledečih snovi:

Vzgoja, socialne vede, javno zdravstvo, angleški jezik in literatura, poljedelstvo, gozdarstvo, knjižnice, dramatika, zdravstvena in bolniška pomoč, britansko življenje.

Nadaljnje informacije glede programov, stroškov, trajanja tečajev, krajev, podpor, načina udeležbe daje javna čitalnica v Trstu, ulica Trento 2, kjer so tudi na razpolago obrazci za prošnje.

Slov. demokratska zveza v Italiji

Slovensko demokratsko zvezo v Italiji je ustanovilo 18. januarja 1947 sedemdeset odposlancev iz raznih krajev Goriške, zlasti pa iz krajev takratnega področja A, ki je bilo pod Zavezniško vojaško upravo. Pobudo za ustanovitev SDZ so dali v glavnem dr. Avgust Sfiligoj, prof. Anton Kacin, naš nepozabni urednik »Demokracije« novinar Andrej Uršič, novinar Polde Kemperle in g. Ivan Krpan iz Gorice.

Težke politične razmere, ki so takrat vladale na Goriškem in sploh povsod na Primorskem zaradi komunističnega nasilja in terorja ter enostranskega gledanja in reševanja našega nacionalnega vprašanja od strani Partije, ki je videla in branila le koristi komunizma, in je zato prezirala narodne težnje, ki so na mirovni konferenci propadle kljub stoletnemu snu in krvavi borbi, ki je zahtevala ogromnih žrtev; vse te razmere, torej, in pa klic obupanega in razočaranega naroda, osramočenega pred pospe-

Obč. svetovalec SDZ Rudi Bratuž

šenim podvigom narodne zavesti pri italijanskem prebivalstvu, so dale povod za ustanovitev Slovenske demokratske zveze v Italiji. Njen prvi namen je bil: nujno nastopiti v obrambo narodnih koristi in pravic; ubiti strah, ki je ležal na srcih našega naroda kot težka mora; prebuditi in medseboj povezati vse Slovence, ki čutijo *demokratično, socialno, narodno* in *nekomunistično*.

Razpoloženje na tem prvem sestanku je bilo zelo resno in samozavestno! Vse odposlance je globoko prevzela zavest, da so se goriški Slovenci prvi zbrali po drugi svetovni vojni, pod komunističnim terorjem, ki je še divjal, in ga prvi na skupnem sestanku in na slovenskih tleh obsodili in odklonili.

Niti enega ni bilo, ki bi imel kake ideološke pomisleke in zadržke! Izmučeni in trpeči so odposlanci goriških Slovencev poslali ljubezni polne in čustvene pozdrave vsemu slovenskemu narodu in vsem slovenskim žrtvam komunizma.

Sestanka so se udeležile tudi ženske! Med njimi neka mati iz Brd. Ta je morala že istega dne zvečer okusiti vse gorje komunistične zahrbtnosti in krvoločnosti: iz zasede so ji sina ustrelili. V pogumni vztrajnosti te matere so slovenski demokratje videli najboljše poroštvo za napredek svojega novega političnega narodnega pokreta. Pokopali so ji sina na pokopališču v Pevmi ob navzočnosti več članov zveze, ker ga ni hotela pustiti v Kojskem, da bi počival med onimi, ki so ji ga umorili. Toda glej, grobokop iz Pevme se je upiral pomagati pri pogrebu, zasenčen od rdečih besov!..

Na prvem sestanku je bila poudarjena zahteva po političnem glasilu demokratske zveze, in odposlanci so se zavezali gmotno pomagati za kritje stroškov. V resnici so par mesecev pozneje, ko je bila naša »Demokracija« gotova stvar, vsi dali in pobirali prispevke! »Demokracija« je izšla, kakor znano, v drugi polovici aprila 1947, kot skupno glasilo goriške SDZ in Tržačanov.

Meseca maja 1947. je SDZ v Italiji naslovila na vlado v Rimu in na ustavno zbornico posebno spomenico, tiskano v lepem slogu in formatu. Spomenica je zahtevala posebne zaščitne zakone za slovensko manjšino, ki jo je mirovna konferenca pustila v Italiji. Ta spomenica je bila prvi nastop Slovencev v Italiji po drugi vojni. Zbudila pa je odpor pri vsem italijanskem tisku (izjemo je tvoril le komunistični tisk, ker je bil že povezan v »fratelančno« družbo, in se o stvari ni niti izjavil). Hkrati pa je ta italijanski tisk moral priznati, da je predstavljala ta spomenica SDZ vzoren primer demokratičnih prepredlogo in sloge. Slovencem v Italiji je postalo zopet jasno, da se italijanska vodilna javnost ni prav nič naučila od vojne in, da bo z našo manjšino postopala tako, kot so z njo začeli Italijani že pred fašizmom. Tu pa tam je ta tisk priznaval teoretično vse pravice in predloge, ki jih je spomenica navajala in postavljala! Praktično pa je zopet vse odklanjal in naivno ter šovinistično pobijal.

SDZ v Italiji je pozneje naslovila še več vlog na vlado v Rim in se je oktobra 1947 odločno za-

Izzivajoči protislovenski volivni lepak

Značilno pojmovanje slovenskih manjšinskih pravic

vzela za ohranitev slovenskih srednjih šol, ko je pretila nevarnost, da jih Italijani ukinejo. Takratni »Comitato Liberazione Nazionale« (»Narodni osvobodilni odbor«) je namreč poklical k sebi šolskega skrbnika in ukazal slovenske srednje šole zapreti. Nekateri člani SDZ so se takrat ravno nahajali v Rimu, ko jim je prišla iz Gorice vest, da so slovenske srednje šole zaprte. Seveda so takoj nastopili in prejeli obljubo, da bodo šole kmalu ponovno odprte.

Konec avgusta 1947. je vodstvo SDZ zaupno zvedelo, da je OZNA na nogah, da bi »obračunala« z Uršičem. Dragemu Andreju je bilo nasvetovano z vso prijateljsko odločnostjo, naj ne hodi domov v Kobarid, da se mu ne zgodi kaj hudega že po poti. V petek 29. avgusta je izjavil: »Meni se ne bo zgodilo nič! Jaz imam čisto vest, in grem domov!« Šel je, in nismo ga več videli. OZNA nam ga je ugrabila ponoči 31. avgusta, potem ko ga je zvabila na samoto. Zopet žrtev za svobodo in demokracijo!

Leta 1948 je SDZ nastopila pri volitvah v občinski svet v Gorici. Postavila je svoje kandidate, od katerih sta bila izvoljena g. Polde Kemperle in g. Rudi Bratuž. Objavljamo sliko obeh. Oba vztrajno in borbeno branita pravice in koristi Slovencev v Gorici! In to v občinskem svetu, kjer je večina (italijanska) odločno proti vsakemu priznanju slehernih jezikovnih in narodnostnih pravic našega ljudstva. Za volitve je SDZ izdala vsebinsko in oblikovno najlepši lepak v Gorici tako, da so ga tudi vsi Italijani pohvalili. Prinašamo tukaj sliko lepaka. Italijani pa so nalepnili pod lepak SDZ listek s pripombo, *»da je volivni program SDZ priključitev Gorice k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji«*. Še na dan volitev pa so Italijani v Gorici naravnost besneli proti Slovencem in s tem izvajali pritisk na slovenske volivce, da bi ne volili slovenske liste.

Italijani so izdali tudi skupen lepak z javnim žuganjem, da smatrajo za izdajalca vsakogar, ki bo volil za slovensko listo.

Nastopov pri oblastvih za koristi naroda in posameznikov ter obrambo njihovih pravic je SDZ izvršila nepregledno število, saj gre skoro vsak dan komu na roko. In uspeha v tem oziru ni malo.

In meseca decembra 1949. je SDZ v Italiji naslovila na poslansko zbornico in na senat v Rimu zahtevo po čl. 50 ustave, da bi izdali zaščitni zakon za Slovence v Italiji v smislu čl. 6 ustave. Kmalu za tem je goriški prefekt poklical k sebi vodstvo SDZ in povedal, kaj misli vlada o stvari (kakor je »Demokracia« že poročala). Hkrati pa je sprejel tudi ugovore in pojasnila vodstva SDZ.

To je v glavnih obrisih dosedanje delo SDZ v Italiji, ki bo še naprej branila pravice in koristi vseh Slovencev v Italiji, tudi bratov ob Nadiži, s katerimi je stalno v stikih.

Obč. svetov. SDZ Polde Kemperle

Zato je sveta dolžnost vsakega zavednega slovenskega demokrata v Italiji, da to politično organizacijo krepko podpre z vsemi svojimi silami. Resni časi zahtevajo od vsakogar resen nastop. Povsod, ob vsaki priliki mora pravi demokrat poudariti v svojem okolju jasne človečanske in narodne pravice, ki jih Slovenska demokratska zveza zagovarja.

Slovenec v Italiji ima še posebno nalogo, ki je hkrati tudi težka: braniti se moramo ne samo pred navalom komunizma, ampak tudi pred italijansko javnostjo, ki nam je sovražna in ne priznava naših pravic. Vlada v Rimu pa je gluha in slepa, ko gre za zaščito in priznanje naših pravic, čeravno se je s podpisom mirovne pogodbe zavezala, da jih bo spoštovala.

PRVI ZNAKI TRŽAŠKEGA GOSPODARSKEGA VSTAJENJA

Nasprotniki Svobodnega tržaškega ozemlja so vrgli v svet geslo: »Trst je mrtvorojeno dete, je abort, ki ni življenja zmožno«. Pri tem so se sklicevali na primanjkljaj, ki ga je izkazovala Zavezniška vojaška uprava področja A v letih 1947 in 1948. Ali dejstva govore proti njim.

Upravni primanjkljaj je znašal leta 1948 12 milijard lir in se je znižal v letu 1949 na 9 in pol milijard. Za prvo polletje 1950 je predvidenih izdatkov za 14 milijard in dohodkov za 10 milijard, ali med izdatki je za 5.8 milijarde izrednih izdatkov, od tega za gradnje ladjevja 2.4 milijarde, za razne investicije 2 milijardi, tako da bi bil preračun brez teh izrednih izdatkov aktiven.

Tudi promet tržaškega pristanišča kaže gospodarski napredek tržaškega mesta. Leta 1913, pod Avstrijo, je znašal promet tržaške luke (uvoz in izvoz) 3,449.729 ton. Odkar je bil prišel Trst pod Italijo, ni dosegel nikoli tega prometa. Leta 1947 je znašal tržaški promet 2,042.800 ton, leta 1948 2,744.243 in leta 1949 pa 3,482.490 ton, tako da je promet leta 1949 prekosil celo promet v letu 1913. Res je, da je bilo v tem prometu milijon ton blaga, ki ga je Avstrija dobila od Marshallovega načrta, ali treba je vedeti, da je 1949. l. Avstrija izvozila skozi tržaško luko 700 ton lastnih proizvodov. Ali promet iz tržaškega zaledja bi bil še večji, ako bi bile sklenjene pogodbe glede plačila pristaniških in prevoznih stroškov z Avstrijo, Ogrsko in Češkoslovaško. Šele od marca 1950 plačuje Avstrija te dajatve v lirah, medtem ko jih je morala poprej plačevati v dolarjih ali v švicarskih frankih, kar je neugodno vplivalo na pošiljanje blaga v svet preko Trsta.

Zakaj je bilo ustanovljeno STO

STO s Trstom je bilo ustanovljeno ne samo zaradi Trsta, ampak tudi zaradi Srednje Evrope in Podonavja, s katerim je tesno povezano zemljepisno, zgodovinsko in zaradi stoletnih izročil. Nemška, holandska in belgijska pomorska pristanišča se trudijo, da bi zvabila srednjeevropski promet v severne luke. Poslužujejo se ugodnih prevoznih tarif in v načrtu je tudi kanal Donava - Ren, ki bi srednjeevropski promet usmerjal v Rotterdam. Skrajni čas je, da Trst stori vse, da sklene pravočasno potrebne pogodbe s srednjeevropskimi državami: Avstrijo, Češkoslovaško in Ogrsko, ako noče, da se mu te države izneverijo in obrnejo na severna pristanišča, kakor je to bilo pod Italijo. Življenjske koristi Trsta in STO-ja zahtevajo dalekovidno in širokogrudno politiko pri onih, ki jim je v tej prehodni dobi poverjena uprava tega gospodarsko in poltično tako važnega ozemlja.

Doslej so ovirali gospodarski razvoj tržaškega mesta tudi v področju A še ohranjeni zakoni iz fašistične vojne dobe, ki onemogočajo vsakemu inozemcu, ki ni italijanski državljan, na tem ozemlju vsako gospodarsko delavnost. Je to zakon od 24. julija 1942 št. 807, ki ga je ZVU obdržala v veljavi z ukazom od 26. avgusta 1945 št. 7 in od 24. oktobra 1946 št. 264. Ukinitev teh tržaško gospodarsko ovirajočih predpisov smo že večkrat zahtevali. Bil bi skrajni čas, da se te zakonske odločbe odpravijo. V sedanji dobi, ko svetovna trgovina in gospodarstvo stremita za odpravo ovir svobodnega gospodarstva, so oni fašistični avtarhični zakoni pravi časovni nesmisel. Pričakujemo, da bo ZVU to upoštevala, zlasti ker se ona sedaj zavzema, da bi tudi po letu 1952, ko preneha delovanje Marshallovega načrta, omogočila tržaškemu prebivalstvu delo in zaslužek.

Nedavno so zborovali v Rimu zastopniki Zavezniške vojaške uprave STO-ja in italijanske vlade. Razpravljali so o ustanovitvi v Trstu novih industrijskih podjetij, tvornice tobaka, tovarne čevljev, tovarne cementa, tovarne vžigalic in tvornice avtomobilov. S konvencijo od 9. marca 1948 in prilogo I. so bile priznane Italiji pravice, ki omejujejo gospodarsko svobodo STO-ja. Zato mora ZVU za ustanovitev določenih podjetij na našem ozemlju dobiti pristanek italijanske vlade. V Rimu ni prišlo do sporazuma, ker se je italijanska vlada protivila ustanovitvi tvornice tobaka in cigaret, tvornici avtomobilov ter zahtevala, da tvornico cementa in vžigalic osnuje italijanski koncern. Razpravljanje se je nadaljevalo v Trstu.

Gospodarski načrti s Trstom

ZVU je predlagala pri teh pogajanjih, da se v Trstu otvori tvornica tobaka in cigaret, kar sta hoteli že pred dvema letoma storiti družbi »American Tabacco« in »Giulia Tabacco«, a je Italija to preprečila. Zastopnik Italije se je še vedno protivil ustanovitvi privatne tobačne tovarne v Trstu in hotel, da bi to tovarno ustanovil italijanski tobačni monopol in da bi se iz nje izključila izdelava cigaret. Avstrijska industrijska grupa je hotela ustanoviti v Trstu tvornico vžigalic, ali Italija je tudi tu vrgla polena pod kolesa in zahtevala le za sebe pravico, da v Trstu odpre tvornico vžigalic. Zaradi takega odklonilnega zadržanja Italije nasproti tržaškemu gospodarstvu, ni prišlo še do nikakega sporazuma in italijanski zastopnik je odpotoval poročat v Rim. Edino, kar je zaenkrat pozitivno, so pogajanja ZVU z amerikansko industrijo čevljev, ki namerava ustanoviti v Trstu tvornico čevljev, ki bi zaposlila okoli tisoč oseb.

Iz tega vidimo, v kakšno gospodarsko odvisnost od Italije sta bila vklenjena Trst in STO, proti duhu in namenu mirovne pogodbe. Zato ni čuda, da preboleva Trst danes gospodarsko krizo, ravno tako kakor Italija, v čije gospodarski sistem je bil Trst po krivici vključen.

Za Trst in njegovo gospodarstvo so se pričeli zanimati sedaj tudi ameriški finančniki. Gre za dvig vsega gospodarstva našega področja STO-ja. Okoli 15. aprila 1950 mora priti v Trst odposlanstvo izvedencev iz Združenih držav, da preučijo gospodarsko stanje STO-ja z vseh vidikov, glede industrije, trgovine, kmetijstva, pomorskega prometa, delavske razpoložljive sile in drugih panog, ki bi še mogli priti v poštev. Svoje sklepe in predloge glede finansiranja bodo predložili zavodom »Chase National Bank« in »International Basic Economy Corporation« ter drugim ameriškim finančnim skupinam, ki bi prišle za finansiranje v poštev.

So to prvi znaki na tržaškem obzorju, ki obetajo STO-ju močan gospodarski razmah z investicijo tujih kapitalov. Tudi dalnji svet je spoznal izredno gospodarsko lego tržaškega mesta in STO-ja, ki je po svoji zemljepisni legi poklican, da postane posredovalec med zapadom ter evropskim Jugovzhodom in Srednjim vzhodom.

Dr. Josip AGNELETTO

Modra hijacinta

Tam pod sivim Čavnom v vasici z lepo, veliko cerkvijo in majhnimi, pritličnimi hišicami, pod cesto, po kateri je nekoč sam Napoleon hodil, je bilo tiho in dolgočasno. Od šestih hiš, ki so se naslanjale na veliko cesto, so štrleli v zrak samo še osmojeni zidovi. Latnik pri Mežnarjevih se je sesul, šparoni so se polomili, črepinje zdrobljenih korcev so ležale na velikih kupih po malem borjaču.

Gori na cesti se je sprehajala gruča karabinijerjev in miličnikov. Puške so držali v rokah pripravljene za strel. Budno so motrili zapuščeno in požgano vasico. Nekateri bolj pogumni so čepeli za cestnim zidom in prežali na samotne in puste vaške ulice.

Nič se ni zganilo. Ogromni okrogli in štirioglati dimniki so spali. Niti iz enega samega se ni dvigal dim, kakor se je to dogajalo že stoletja.

Za Severjevo hišico je stala za predpasnik velika ograda. Radič je pridno bodel iz sive opočne zemlje. Pod zidom so se ponižno odpirali prvi cvetovi plavih in belih vijolic. Mandelj v kotu je že odcvel. V drugem kotu pa se je košatila češnja z malimi suličastimi listi, ki so bili komaj centimeter dolgi. Vsa košata krona je izgledala ko da bi bila z biseri posuta. V sredi na okrogli gredi so pognale hijacinte in se razpele v bogate in dišeče cvetove. Tudi rumene narcise niso zaostajale. Vse to prvo spomladansko cvetno bogastvo je vsako leto namenila Severjeva mati — božjemu grobu. Ali letos je Severjeva hiša požgana in zapuščena. Cerkvena vrata so zaprta. Bog sameva v prazni cerkvi. Letos je vsa ta siromašna vasica en sam božji grob.

Sonce je že padalo tja za Planino. Rahel vetrič se je poigraval s kupi pepela in prašil z njim zapuščeno slovensko vas.

Cesta je oživela. Žlobudranje in prerekanje je nadomeščalo ropotuljo velikega petka in motilo vaško večerno tišino. Gruče uniformirancev so se stiskale in zbirale. Cela četa je nastala. Nekaj ostrih povelj je zadonelo v dolino. Prva manjša skupina je odšla prota Ajdovščini, za njo v primerni razdalji je hitela glavnina, tej so sledili še ostali. Vasica je ostala sama, sama na veliki petek. Mrak je počasi legal na požganino. Tudi iz doline ni bilo glasov. Le tu pa tam se je vil proti nebu plavi snop dima, ki ga povzroča rožje.

Včeraj na sam veliki četrtek so ves dan vozili mrtvece in ranjence po veliki cesti iz Cola proti Ajdovščini. Tri dni je divjala bitka po nanoških grebenih in mejah. Nanos se ni udal. Tri sto sedem in sedemdeset so jih pokopali, je povedal miličnik iz Trsta. Fantje niso imeli velikih izgub. Nanoški gozd jih je zagrnil in zvesto obvaroval. Iz Vipave, Pivke, Krasa in Brd so se zbrali. Nihče jih ni klical, prišli so, se zmenili in udarili.

Na veliki teden so gorele vasi, streljali so nedolžne, s kamijoni vozili otroke, ženske in starčke neznano kam. Ubijali so, pretepali, požigali huje od samih srednjeveških Turkov.

Žalostno je sijala luna na vedrem nebu. Njeni bledi žarki so sramežljivo odkrivali slovensko nesrečo in trpljenje.

Izpod prevrnjenega bednja v napol porušenem hramu Severjeve hiše se je skotalila na plan temna, sključena postava. Lunini žarki so padali na zaripel obraz starke - kmetice. Pokrižala se je in z veliko previdnostjo pridrsala na razdejani borjač. Sedla je na blajno, stisnila glavo med žuljave dlani in zajokala brez solz. Ta jok je ni zapustil že leta. Včeraj in danes pa je iztisnila iz očesnih duplin zadnjo solzo.

Nenadoma je vstala mati Severjeva. Sklonjena se je vlekla v ograda. Ob luninem svitu je hlastala po pomladnem cvetju. Za dve pesti ga je natrgala. Neslišno je polzela tja proti visoki, beli cerkvi. Skrivala se je med razdejanimi ograjami in podrtimi zidovi. Cekvena vrata so bila zaklenjena. Ona v zakristijo pa so bila nalomljena in vržena iz tečajev. Velika odprtina je zijala temno nasproti in skozi njo se je plazila stara Severka v cerkev. Tipaje se je pomikala k glavnemu oltarju. Luna je osvetljevala podobo Kristusa na križu. K njemu je gnalo starko. Položila je pušeljc na obredno mizo in se zgrudila...

Gori nad cesto je zakovikala sova v belih pečinah. Nekaj sto metrov dalje se je oglasila druga. Nevidno se je zganilo grmičevje, počasi je zrasla črna gmota in se tiho valila proti veliki cesti tja, kjer cesta zavije v ostri ključ. Nekaj minut pozneje je hušknila čez cesto velika senca.

Na Severjevem borjaču je stikala senca in se vlekla med podrtinami. Mlad, že dolgo neobrit mladeniški obraz so posvetili zvedavi lunini žarki. Na sredi borjača je ležala modra hijacinta. Neznanec se je sklonil, jo pobral in poduhal. Čudna misel mu je šinila v glavo. V treh dolgih skokih je bil v ogradi. Luna mu je kazala sledove svežega obiska. Nič ni pomišljal neznanec, skrivnostna sila ga je vlekla tja proti beli cerkvi. V roki je stiskal hijacintin cvet.

Na oltar ga je polagal in se pri tem spodtaknil.

»Mati!« je zakričal proseče in s srečo na ustnih. Ali mati Severjeva svojega sina ni več slišala.

Tiho se je sklonil Tone, njen sin. Na sivo lasišče je pritisnil razpokani ustni, krepko stisnil debelo pištolo ob desnem boku in izginil...

Zakovikala je sova gori nad cesto, še dalje v pečini pa je odgovorila druga...

Delavstvo proti nasilju

Predstavnik ameriške zveze dela, William Green, je napisal daljši uvodnik za delavski list »Amerikan Federationista«, v katerem poziva delavstvo k neustrašnem boju za svobodo, ki je v določenih okoliščinah bolj sveta ko življenje.

Green piše med drugim:

»Stopnja, v kateri uživa človeštvo svobodo, je v zgodovini vedno nihala. Mi živimo v enem izmed tistih velikih zgodovinskih obdobij, ko skušata despotizem in tiranstvo iztrebiti človeško svobodo ter našo krščansko omiko, v kateri je ta svoboda zakoreninjena.

V vseh časih so vsaj nekatere skupine ljudi v družbi uživale svoboščine in pravice, katere so jim jamčili veljavni zakoni. Napredek merimo po tem, v koliki meri obstoječi pravni red zagotavlja pravice in svoboščine čim širšemu krogu ljudi.

Ker ima pravičnost v demokratični družbi korenine v moralnih načelih ter skuša uveljaviti tak pravni red, ki je primeren za svobodne in odgovorne ljudi, lahko naša vlada pri tem računa na svobodno sodelovanje vseh državljanov. Naši svobodni državljani se namreč zavedajo svoje osebne odgovornosti pri sodelovanju v vodstvu javnih zadev in zato je njihovo sodelovanje posebno dragoceno.

Državljan svobodne države ne živi v neprestanem strahu, da bo ponoči nenadoma potrkala na vrata tajna policija, ga odvedla, zasliševala, mučila in priprla, ne da bi njegova družina in prijatelji vedeli, kje je.

Po prvi svetovni vojni smo videli, kako so se polastili oblasti diktatorji ali politični nasilniki. Ljudje, ki so spoštovali človeško svobodo, so morali poiskati pribežališča izven svoje domovine. Po drugi svetovni vojni, v kateri smo se borili zato, da bi Evropo osvobodili teh diktatorjev ter vrnili zasužnjenim državam demokratično ustavno oblast, pa vidimo, da je svoboda v nevarnosti pred drugim, še bolj trdim in brezobzirnim novim redom, ki je po imenu nastal iz Marksovih in Leninovih naukov, dejansko pa se je razvil iz znanega despotizma ruskih carjev, katerega je seveda visoko nadkrilil.

Novi red, katerega je uvedel Stalin, odklanja nauke krščanske vere ter zavrača ustaljene šege ter običaje v obveščanju ter odnošajih med ljudmi, pri katerih vlada dobra vera. V duhu te dobre vere skušamo svobodni ljudje doseci sožitje v stvareh, o katerih imamo različno mnenje in prepričanje. Vse to je komunizem zavrgel.

Ker je takšno nasilstvo oboroženo s pridobitvami moderne tehnike in znanosti, je ves svobodni svet resnično v veliki nevarnosti, kajti proti njemu se je razbesnela prava pošast. Ljudje, ki so postali demoni, so se polastili kozmičnih sil. Svobodni ljudje jih lahko ukrotijo le s pomočjo višje duhovne sile. Proti tistim, ki vladajo z ustrahovanjem ter skušajo zlomiti svobodnega človeka s tem, da mu neprestano vlivajo strah, morajo nastopiti pogumni ljudje, katerim je svoboda bolj sveta, kakor življenje. To je edini odgovor svobodnih ljudi, na izzivanje sodobnih diktatorjev.«

V ČEBELNJAKU

Nastopila je pomlad in z njo potreba po temeljitem pregledu v posameznih panjih, ki smo jih prezimili. Pred marcem, ko so dnevi še hladni, ni varno brskati po panjih. V toplejših dneh pa nikar ne odlašajmo in skrbno pregledujmo vse panje in še posebno tiste, ki smo jih zabeležili ob začetku čebelarskega leta, to je v jeseni pri ozimovanju, če smo pri njih opazili kakšno pomanjkljivost.

Cebelice ljubijo snago, zato naj bo skrb čebelarja, da z greblico odstrani mrtvice in izjede, ki so na panjevem dnu. Ob toplem vremenu bi čebelice same poskrbele za odstranitev »smeti«, ki so se nabrale v teku zime, vendar je dolžnost naprednega čebelarja, da to delo opravi sam. Važnejših poslov ima čebelica v panju posebno sedaj, zato naj se čebela raje bavi pri važnem opravilu za urejevanje in prenašanje medene zaloge in pri oskrbovanju zalege, ki se pričenja navadno že proti koncu januarja; včasih prej, včasih pozneje, kakor so pač vremenske prilike ali prebujanje narave v prvih pomladanskih cvetkah ali v cvetju sadnega drevja.

Življenje v panju se začne, raste in pade ter se zaključi z razvojem prirode. Čebelna družina je na višku vsestranske aktivnosti ob največjem donosu nektarja iz cvetja v naravi. Opravilo v čebelnjaku je torej vršiti z razvojem narave.

Čebele so zelo občutljive pri vremenskih neprilikah. Včasih je neugodno vreme za čebele celo usodepolno. Dež, toča, mrzlo vreme, nevihte povzročajo v družini splošen in znaten padec.

Ker sem že zgoraj omenil snaženje panjevega dna kot prvo pomladansko opravilo, poudarjam, da bi bilo zelo nespametno s tem odlašati. Ob sedanjem ugodnem vremenu se čebele množe. Pri strganju dna se vznemirjajo in nas pri delu ovirajo. Potrebno je torej, da se dna osnažijo že predno se družina pomnoži. Kdor je jeseni vložil na dno panja lepenko, snaženje veliko laže izvrši. Lahko je tudi ugotoviti ne le popoln potek prezimljenja dotične družine, pač pa tudi njeno zdravstveno stanje, kar bi nam greblica zabrisala. Iz izjed, levnih kožic, zrnc medu in mrtvic, ki med zimo odpadejo na položeno lepenko, ugotavljamo stanje družine. Zabeležili bomo, kar smo našli sumljivega. Sumljivo družino bomo takoj, ko bo nastopilo ugodnejše vreme, temeljito pregledali. Sedanje preglede izvršujmo naglo in ne puščajmo panjev predolgo odprtih. Nevarno je, da se zalega prehladi in pomrje. Tudi gniloba ima v prehladu dobrega činitelja. Zadostna mora biti tudi zaloga medu, ki je za razvoj družine neobhodno potrebna. Lačni družini pokladajmo med ali z vodo razredčen sladkor. Najprimernejši so satniki z medom, ki smo jih jeseni pustili za primer potrebe.

Zrela naj ne bodo priprta. Pomanjkanja zraka čebele vznemirja. Toplo naj bodo odete, kajti toplota jim je sedaj več potrebna nego v zimi. Tudi voda mora biti v bližini čebelnjaka. Ako bi nastopilo slabo vreme, pokladaj jo v pitalnikih, da bodo čebele mladežu brez skrbi pripravljale tečna kosilca.

Dokazano je, da porabi družina od sedaj do junija po več litrov vode na mesec. Ob glavni paši je potreba po vodi manjša, ker je v nektarju tudi večji odstotek vode, ki ga čebele primešajo cvetnemu prahu in medu za pripravo hrane za negovanje zalege.

Grižavim čebelam daj takoj od pol do enega litra sladkorne raztopine z medom. Zdravilo naj bo toplo in redko. Ponesnažene sate zamenjaj s snažnimi in suhimi; notrajnost panja, ako je posnažena, ostrgaj in panj naj bo toplo odet.

Pri pregledovanju bomo lahko ugotovili rodovitnost matice. Zalega v presledkih znači oslabelost ali slabo matico, ki jo bomo čimprej zamenjali. Družino, ki ima matico - trotovko, bomo združili, matico - trotovko pa umorili in izpraznjen panj zaprli.

S špekulativnim pitanjem ali krmljenjem je pričeti vsaj pet tednov pred glavno pašo, da se nam tako pitanje obnese. S tem pomagamo, da se čebele hitreje množe. To dobo je treba upoštevati zato, ker predno čebela izleze iz jajčeca potečejo trije tedni in v naslednjih dveh tednih mlada čebelica dorašča do sposobnosti za bero. Kdaj je pričeti s pitanjem, naj vsak čebelar določi po lastnem okolišu oziroma po začetku glavne paše v neposredni okolici, ki je pa tudi ta od leta do leta različna.

Pri špekulativnem pitanju uporabljamo med, kateremu smo dodali 30 dkg vode na 1 kg. Tudi sladkorna razstopina bi prišla tu v poštev. Boljši je med razredčen z vodo. Vsak tretji ali četrti dan po pol litra take tekočine pokladajmo v pitalnikih in matica bo povečala zaleganje števila jajčec. *V.*

Nova pasma prešičev

Združenim državam je uspelo s križanjem danske pasme »Landrace« z znano raso »Poland-China« vzgojiti novo vrsto prašiča, ki daje več mesa; po izjavi poljedelskega ministrstva more nova vrsta tehtati okoli 100 kg in dati najmanj 50 kg prvovrstnega mesa.

Napravili so primerjalni poskus in zaklali enega novega prašiča v teži 97 kg in prašiča v teži 94 kg. Od prvega so dobili 54 odstotkov teže izbranih kosov, to je gnjati, plečeta, fileta in trebuščka, medtem ko je drugi dal le 47,2 odstotka. Ugotovili so tudi, da ima nova vrsta okoli 4 kg slanine več kot navadna.

Dobava vode miljskim gričem

Pred kratkim je oddelek za javne naprave ZVU sklenil pogodbo s krajevnim podjetjem CESIA za 15,453.873 lir za napeljavo vode iz miljskega vodovoda v vse hiše, ki se nahajajo na bližnjih gričkih.

Pri tem delu bo zaposlenil 50 mož štiri mesece.

UMETNO OPLOJEVANJE ŽIVINE

Po zadnji svetovni vojni opažamo v živinoreji vseh naprednejših držav vedno rastoče uvajanje tako imenovanega umetnega oplojevanja. Ponekod je zavzelo celo tak obseg, da je odgovorne kroge začelo resno skrbeti, kam bo to dovedlo, zlasti še, ker so se v ozračju prvih povojnih let pojavili pri izvrševanju tega dela ljudje ne le brez vesti, ampak tudi brez potrebne usposobljenosti, katerim je bil edini cilj čimprej napolniti žepe. Ti ljudje so s svojim ravnanjem popolnoma izmaličili namen in pomen umetnega oplojevanja živine, ki bi s takim početjem nujno dovedlo do gospodarskega poloma živinoreje.

Umetno oplojevanje, vzeto z vidika ne relativno lahkega dohodka za brezvestnega in neizobraženega špekulanta, ampak z vidika svobodne veterinarske ginekologije, je velika znanstvena pridobitev. O tem se bomo lahko takoj prepričali, če samo malo premislimo nekatere naloge, ki si jih je umetno oplojevanje zadalo in tudi uspešno izvršilo.

Naši kmetje predobro vedo, koliko škode jim povzročajo jalovost dobrih mlekaric in druge bolezni, ki onemogočajo ali pa zmanjšujejo vsestransko delavnost naših velikih domačih živali. Nosilci nekaterih takih bolezni so dostikrat prav plemenski biki, ki s skokom okužujejo krave. Posledice takih skokov so ne le začasna jalovost, pač pa tudi razvoj bolezni, ki je lahko pri biku še nerazvita. Proti tej nevarnosti je edino res učinkovito sredstvo umetno oplojevanje, s katerim preprečimo dotik bolnega bika z zdravo kravo. Umetno oplojevanje je namreč oplojevanje z istim semenom kot pri navadnem oplojevanju, toda seme je položeno v nožnico ali bolje naravnost v maternico s posebnim razkuženim orodjem. S tem preprečimo vsako okuženje, seveda če je osebje, ki to dela, res zato usposobljeno. Od bika vzamejo seme na razne načine in s posebnimi pripravami.

Jalovost zavisi lahko tudi od raznih zaprek v spolovilih, kot n. pr. razni zarastki, rane in podobno v nožnici, ki so največkrat nepremostljiva ovira za naravno oploditev, ne pa za umetno oploditev, ki gre nemoteno mimo vseh teh težav.

Otipljivo korist umetnega oplojevanja lahko spoznamo pri živalih, ki iz zdravstvenih razlogov ne smejo iz hleva. Ko n. pr. razsaja v okolici kužna bolezen, je iz razumljivih razlogov prepovedano vsako kretanje živali po tem ozemlju. Kmet, ki upravičeno vidi v živini donosni kapital, se nerad uda zdravstvenim predpisom, ki terjajo, da ostane ta njegov kapital pasiven za daljšo ali krajšo dobo, ker ne more pravočasno oploditi svoje živali. V tem primeru ga reši umetno oplojevanje, ki se z malimi pripravami, ki jih ima na razpolago vsak živinozdravnik, usposobljen za umetno oplojevanje, vrši lahko v vsakem še tako zakotnem domačem hlevu ali dvorišču.

Ustvarjanje boljših plemenskih vrst

Pri ustvarjanju novih, boljših plemenskih vrst, igra umetno oplojevanje eno najvažnejših vlog. Vsakemu živinorejcu, ki ima vsaj nekaj življenja za sabo, je znano, da se včasih dobri plemenci branijo oploditi pripeljane živali, kot bi čutili nek gnus ali odpor do istih. To zlasti pri živalih različnih vrst. Pri ustvarjanju novih plemen je pa bistven pogoj križanje, če že ne med različnimi vrstami , pa vsaj med različnimi vrstami, pa vsaj med ravni poti dostikrat iz navedenih razlogov nemogoče.

Vsi omenjeni razlogi so bili skozi zadnja stoletja gonilna sila znanstvenikov, ki so se ukvarjali z vprašanjem umetnega oplojevanja. Prvi znanstveni poizkusi na tem polju segajo v 17. stol., ko je Italijan Malpighi umetno oplodil metulje. Nato so se poskusi stalno množili in polagoma prehajali iz malih na velike živali. Prave znanstvene podlage pri poskusih umetnega oplojevanja velikih domačih žavali pa ni bilo, dokler ni v Leningradu slavni Elija Ivanoff v letih 1889 - 1910 začel smotrno to delo v ruskem državnem zavodu v Leningradu. Tudi v Italiji in Angliji je v tem času umetno oplojevanje začelo zanimati državne in vojaške zavode. V Angliji so se uspešno začeli posluževati s pošto iz oddaljenih krajev pripeljanih semen. Zadnje čase ima pa Amerika tudi na tem polju svetovno prvenstvo, vsaj kar se tiče tehnike in modernizacije. Na ameriških državnih postajah umetnega oplojevanja zahtevajo točno označitev krvne skupine vseh bikov, ki jah uporabljajo za umetno oplojevanje.

Zadnje čase zavzema umetno oplojevanje vedno bolj mednarodni značaj. Evropski odsek mednarodne organizacije F.A.O., ki je v februarju t. l. zasedal v Rimu, je sprejel predlog, da bi se vse države članice podredile pravilom, ki bi urejevale umetno oplojevanje zlasti glede mednarodne trgovine semena.

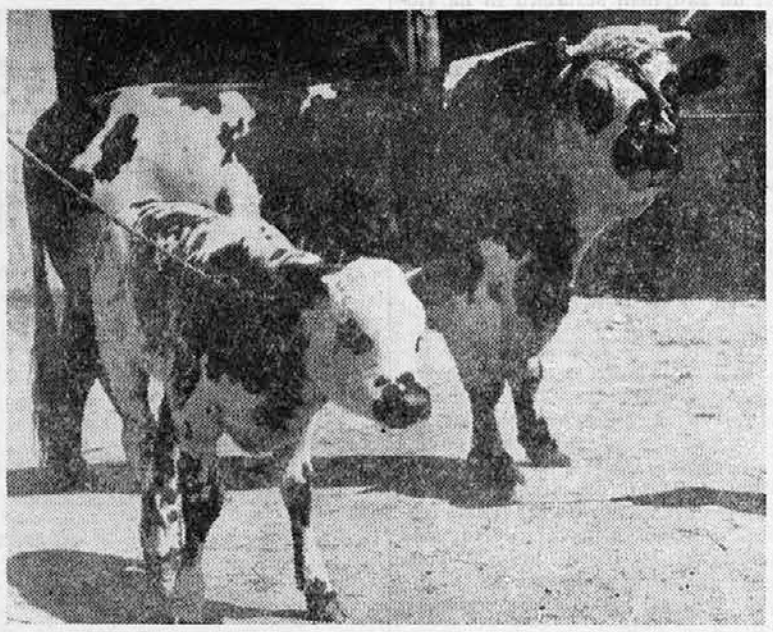

Umetna oploditev v moderni živinoreji ni več redkost. Na sliki vidimo plemenskega bika in teličko, ki je bila umetno zaplojena. Pri obnovi evropskega gospodarstva, v katerem igra živinoreja pomembno vlogo, v čedalje večji meri uvajajo moderne metode, ki jih pospešuje posebno Marshallov načrt. Kot zanimivost naj omenimo, da je bilo v zadnjih dveh letih rojenih preko 30.000 umetno zaplojenih telic in teličkov v eni sami francoski pokrajini.

Kljub vsem tem neizpodbitnim pozitivnim stranem tega vprašanja, se umetno oplojevanje med našami kmeti ni ukoreninilo, vsaj do danes ne. Deloma je temu krivo dejstvo, da je kmet po svoji naravi zelo konservativen in sprejema z nezaupanjem vsako novost. Poleg tega so pa še drugi razlogi, ki opravičujejo to prepočasno utrjevanje in širjenje umetnega oplojevanja. So namreč razni znani znanstveniki, ki gledajo z nezaupanjem na to stvar. Tako n. pr. ruski fiziolog Pavlov meni, da umetno oplojevanje bolj ali manj kvarno vpliva na živčevje živali, kar se ne opazi takoj, pač pa bi to prišlo do izraza, če bi ta vrsta oplojevanja stalno nadomeščala naravno. Če temu dodamo še dejstvo, da do danes z umetnim oplojevanjem še nismo dosegli odstotkov nosečnosti naravnega oplojevanja, bomo lahko razumeli nezaupanje, ki ga nekateri imajo glede tega.

Za zaključek bi lahko rekli, da je umetno oplojevanje nekaj koristnega, potrebnega, včasih celo nujnega; toda kot način oploditve je bolj izjemno kakor pa izbrano sredstvo. *Soški*

NALEZLJIVE BOLEZNI

Bolezni, ki prihajajo od bolnega človeka na zdravega, imenujemo nalezljive bolezni. Pri nas so najbolj znane in razširjene naslednje nalezljive bolezni: ošpice, davica, škrlatinka, norice, mumps, influenca, legar (tifus), oslovski kašelj, jetika in še druge. Navadno se večina teh bolezni zaradi premajhne odpornosti otrok pojavi v otroški dobi. Zato jih nekateri zdravniki nepravilno prištevajo k otroškim boleznim. V naših krajih preboli skoro vsak otrok do 20. leta katero nalezljivo bolezen. Zato število primerov teh bolezni v poznejši dobi pade. V neobljudenih krajih, visoko v planinah, na samotnih in oddaljenih otokih, kjer je prebivalstvo odrezano od sveta, obolijo od nalezljive bolezni odrasli ravno tako kot otroci.

Med ljudstvom vedno naletimo na kak primer nalezljive bolezni. V takem primeru pravimo, da se bolezen pojavlja posamično. Včasih se bolezen tako razpase, da zajame več naselij ali pa večji del mesta. Takrat govorimo o epidemiji te bolezni. Zgodi se tudi, da bolezen preplava več pokrajin, več držav. Ta pojav imenujemo pandemijo. Starejši ljudje se še dobro spominjajo pandemije influence (španska mrzlica) v jeseni leta 1918, ki je v kratkem času preplavila vso Evropo in zahtevala veliko žrtev.

Povzročitelji nalezljivih bolezni so zelo majhna za prosto oko nevidna živa bitja — bakterije. Nekatere kali so tako majhne, da niti z najboljšimi drobnogledi jih še niso odkrili in so še neznani, kot na primer povzročitelji ošpic, škrlatinke, influence, koz, noric itd.

Ko se človek okuži z bolezenskimi kalmi, ne pokaže takoj znakov obolenja, temveč mora preteči neka doba, da se pokaže prvi znak bolezni, to je zvišana telesna temperatura. To dobo imenujemo inkubacijsko dobo. Ko se bolezenske kali na primer škrlatinke vgnezdijo v ustni ali nosni votlini, jih organizem, če je dovolj močan, uniči. Pri neodpornem človeku pa se kali hitro množijo in pri tem izločajo strupe (toksine), ki pridejo v krvni obtok. Ko organizem začuti strupenega sovražnika, začne proizvajati protistrupe (antitoksine), da bi toksine uničil. Borba med strupi in protistrupi se pokazuje v več ali manj zvišani temperaturi obolelega človeka. To je prvi znak bolezni in tu se neha inkubacijska doba.

Inkubacijska doba ni pri vseh nalezljivih bolezni enako dolga.

Pri ošpicah traja 8 - 14 dni, pri davici 1 - 8 dni, pri influenci 1 - 8 dni, pri oslovskem kašlju 5 - 6 dni, pri škrlatinki 3 - 11 dni, pri trebušnem tifusu 3 - 21 dni, pri noricah 13 - 17 dni itd.

Zanimivo je, da protistrupi ostanejo v telesu krajšo ali daljšo dobo po prestani bolezni. Ti protistrupi namreč takoj stopijo v borbo, čim se pojavijo bolezenske kali kje v telesu. To lastnost imenujemo imuniteto, protistrupe pa zaščitne snovi. Opozarjam, da povzroča isti bakcil vedno isto bolezen. Bakcil davice povzroča vedno samo davico; bakcil tifusa vedno samo tifus itd. Ravno tako protistrupi (zaščitne snovi) ohranjujejo človeka samo pred določeno nalezljivo boleznijo.

Nekatere nalezljive bolezni ustvarijo imuniteto do smrti, n. pr. ošpice, druge pa za krajšo ali daljšo dobo. Da bi se človeštvo obvarovalo pred nekaterimi nalezljivimi boleznimi, je zdravniški vedi uspelo, da na umeten in zelo enostaven način — s cepljenjem otrok — vnesemo v telo strupe določene nalezljive bolezni, toda v tako majhni količini, da otroku ne povzroči pravega obelenja. Ti strupi ustvarijo v telesu zaščitne snovi, ki človeka obvarujejo pred določeno nalezljivo boleznijo za daljšo ali krajšo dobo. Zaradi tega otroka cepimo večkrat v večletnih presledkih. S cepljenjem črnih koz je človeku uspelo, da je to strašno bolezen, ki je še v prejšnjem stoletju zahtevala zelo visoko število žrtev, popolnoma izkoreninil. Uvedli so tudi zaščitno cepljenje zoper davico in škrlatinko. S tem je število primerov teh bolezni znatno padlo in sam potek bolezni je postal tudi bolj mil.

Prenašanje nalezljivih bolezni

Nalezljive bolezni se prenašajo neposredno ali posredno od vira okužitve. Neposredno se človek okuži, če pride v stik z bolnikom ali z njegovimi izločki, kot so: seč, očedki, izpljuvki, kapljice pri dihanju in kašljanju itd. Od vrste bolezni je odvisno, katera vrsta izločkov je okužena z bolezenskimi kalmi. Če pa se človek okuži z okuženo snovjo po daljši ali krajši poti, pravimo, da se je okužil posredno. Kot posredovalci okužitve prihajajo v poštev: zrak, predmeti in stvari, ki so bili v stiku z bolnikom, živila, voda, zemlja, živali itd.

Pri davici, škrlatinki, ošpicah, oslovskem kašlju, tuberkulozi, influenci, prihajajo kužne kali iz človeka pri kihanju, kašljanju, pljuvanju, govorenju in smejanju v drobnih kapljicah, ki ostanejo deloma v zraku, deloma popadajo na tla, pohištvo, stene, kjer se posuše v prahu. Pri dviganju prahu se na prašnih delcih dvignejo bolezenske kali. Pri vdihavanju takega kužnega zraka se človek okuži in zboli. Na prostem, kjer se zrak vedno menjuje, se redkeje okužimo.

Bolezenske kali se prenašajo iz bolniške sobe tudi s predmeti, ki so bili v stiku z bolnikom: jedilne posode, jedilni pribor, kozarci, posteljnina, perilo, nočna posoda, knjige, igračke. Ti predmeti pred razkužitvijo ne smejo k zdravim ljudem! Ravno tako se ne sme oseba, ki streže bolnika, gibati med zdravimi.

Tudi okužena živila prenašajo nalezljive bolezni. Navadno je vzrok okužitve nesnaga, nečiste posode ali osebe, ki imajo opravka z živili. Posebno prikladna živila za prenašanje bolezni so mleko, sadje, zelenjava, tudi meso in ribe. Navadno prenašajo živila trebušni tifus, grižo in davico.

Če se v površinske vode (studenci, potoki) steka umazana voda, lahko prenaša trebušni tifus, grižo in kolero.

Zemljišče se more okužiti z očedki in blatom okuženega človeka, kar lahko povzroči nalezljivo bolezen.

Med živalmi prenaša posebno marčes bolezenske kali.

Trebušni legar, grižo in kolero prenašajo največkrat muhe.

Pri prenašanju nalezljivih bolezni igrajo važno vlogo kalinosci (bakcilonosci), to so osebe, ki so prebolele nalezljivo bolezen, toda v izločkih še vedno najdemo bolezenske kali. Te osebe so najnevarnejši vir okužitve, ker se prosto gibljejo in se neovirano sestajajo z ljudmi.

Za časa epidemij (kuge, kolere, črnih koz), ki so v prejšnjih stoletjih po naših krajih razsajale in zahtevale obilo žrtev, so oblastva takrat za zatiranje nalezljivih bolezni v glavnem uporabljala iste ukrepe in sredstva kot danes, in sicer: osamljenje bolnika (izolacija), karantena, sežiganje predmetov, ki so bili v stiku z bolnikom, razkuževanje, naznanilo bolezni oblastvom, omejitev in nadzorstvo nad osebnim in blagovnim prometom.

V zadnjih desetletjih pa so uvedli zaščitno cepljenje zoper nekatere nalezljive bolezni, kot so črne koze, davica, škrlatinka, tifus, pasja steklina itd. S temi ukrepi so pri nas epidemije nekaterih nalezljivih bolezni (črne koze, kuge, kolere) že popolnoma izkoreninjene, število primerov ostalih nalezljivih bolezni pa je znatno padlo.

Pomoč filmov poljedelstvu

Eno najuspešnejših sredstev, ki jih ameriško poljedelsko ministrstvo in Uprava za gospodarsko sodelovanje uporabljata pri poljedelski tehnični propagandi, so filmi in diapozitivi.

Ravnatelj obveščevalnega urada pri poljedelskem ministrstvu, ki se je nedavno vrnil s potovanja po Evropi, je dejal, da ima Evropa sicer zadostno število znanstvenikov in organizatorjev, ki se uspešno udejstvujejo na polju raziskavanj, da pa ni lahko seznaniti kmetovalce z uspehi preučevanj in raziskovanj. Razširjenje tehničnih podatkov in novic je še bolj otežkočeno, ker je radio v podeželskih predelih le malo razširjen in ker obstoja določena stopnja nepismenosti, ki omejuje koristi tehničnih publikacij. Iz tega sledi, da je kinematograf najboljše sredstvo za seznanjevanje kmetovalcev z moderno poljedelsko tehniko. Potovalni kinematografi, ki jih bosta dala na razpolago Uprava za gospodarsko sodelovanje in obveščevalni urad zunanjega ministrstva, bodo krožili po podeželju in prikazovali širokim množicam kmetovalcev zadnja dognanja poljedelske tehnike.

Letalo v ameriškem poljedelstvu

Uporaba letala v poljedelskem življenju Združenih držav se je tako razširila, da bodo imeli letos »leteči farmarji« države Kansas svoje letno zborovanje v Montereyu, v Mehiki, kamor bo prispelo nad 100 letal, ki so last poljedelcev, ki jih uporabljajo stalno za potovanja po svojih velikih posestvih in za nadzorovanje svojih gozdov, polj in živine.

Za škropljenje posevkov s praški ali tekočinami za uničevanje mrčesa in rastlinskih bolezni, uporabljajo zdaj že okoli 8 tisoč do 10 tisoč lahkih letal. Letalo lahko opravi to delo v pol ure na taki površini, na kateri bi za isto delo bila potrebna četa delavcev sel mesec.

Velika noč na Krasu

Velikonočno razpoloženje se prične na Krasu že s cvetno nedeljo. Kržanke (iz Sv. Križa pri Trstu), prodajalke morskih rib po Krasu, prineso že pred tem dnevom bremena oljkinih vejic in jih razpečavajo po hišah. Vsaka hiša nabavi po eno ali več takih vejic. Vsak družinski član mora na cvetno nedeljo v cerkev z oljkino vejico. Možje in mladeniči si zataknejo vršiček v gumbnico; žene, dekleta in otroci pa nosijo te veje, navadno okrašene s cvetjem, v roki. Po službi božji se smatra te vejice za posvečene — prvi velikonočni žegen — in zato jih gospodinja shrani za razpelo ali sliko svetnika, ki je skoro v vsaki kraški kuhinji ali »hiši«, kot jo Kraševci nazivajo. Te vejice bodo prišle prav v potrebi in stiski, ko bosta grozila iz temnih poletnih oblakov blisk in

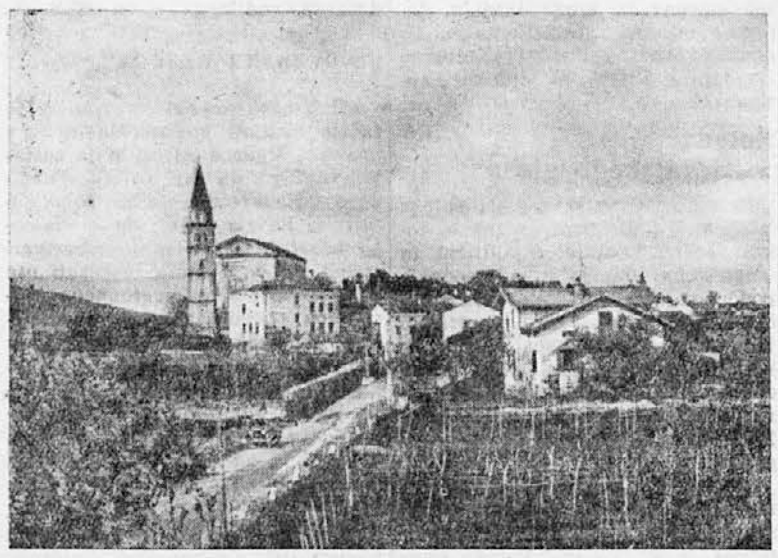

KOMEN NA KRASU

toča. Tedaj jih bo položila gospodinja med plamene na odprtem ognjišču, ker dim, na cvetno nedeljo blagoslovljene oljkine vejice, odstranja nevihto in točo.

Veliki teden

S ponedeljkom po cvetni nedelji se začne veliki teden, veselje in ne mala skrb za gospodinje in otroke. V zraku, v prirodi in v človeških srcih vlada pomlad, novo mlado življenje. Otroci, posebno dečki, se motajo okoli dedov in očetov. Kdor še nima, želi imeti klopotec ali »tobak« (deščico z vloženim lesenim gibajočim se kladivcem, ki gibana poje: »to - bak, to - bak«), ali še raje škrbatico ali regljo, ki mladim ušesom tako lepo poje. Dolaler te ni, oče ali ded, nimata pokoja. Ko pa mladini ustrežeta, je z njunim mirom zopet preč, ker mladež z novim čudežnim godalom nenehoma igra in razburja vso hišo. Opomini starejših, naj nehajo, naletijo pri otrokih na gluha ušesa in ne preostane drugega, kot da oče škrbatico zapleni in jo izroči sinu na velik četrtek, tik pred pričetkom popoldanskih molitev pred božjim grobom. Že med molitvijo se prav rado zgodi, da v nestrpnosti ali v strahu, da se škrbatica ni pokvarila, tu in tam kak otrok zažvrgoli. Cerkovnik ima nemalo dela, da z zaušnicami obdrži potreben red. Po končani molitvi, ko duhovnik šiba oltar, v spomin na kričanje Judov: »Križaj ga, križaj ga!«, udero otroci izpred glavnega oltarja proti glavnim cerkvenim vratom vihteč in vrteč »tobake« in škrbatice na vso moč. Da se ta »križaj ga« ponavlja še po vsej vasi, je razumljivo. Ta navada, ki se ponovi tudi na veliki petek, je otrokom najbrž največje velikonočno veselje.

Za otroki ni zaostala niti cerkev. Tudi v tej se glasi pred oltarjem mesto zvončka » to - bak, to - bak«. Zvonovi umolknejo in mesto njih povzame besedo v zvoniku velika škrbatica in od tam ropota, da se čuje po vsej vasi, kadar vabi k molitvi, ali kadar oznanja jutro, poldan, večer in noč.

Običaji v Komnu

Komenska župna cerkev, posvečena sv. Juriju, ima v cerkveni steni vzidan lep božji grob. Celo leto ga je skrivala obširna hrastova spovednica. Za štiri dni v letu se ta mora umakniti in v steni zazija odprtina z božjim grobom. V njegovi notranjščini zagori mnogo luč in svečk, ki obsevajo v grobu ležeče Jezusovo telo. Na levi in desni, v naravni velikosti, stojita pred grobom rimska vojščaka, stražnika božjega groba. Za nas otroke so bili ti stranski stari junaki največje čudo in skoro da smo se ju bali. Naša pažnja je bila posvečena bolj njima kot božjemu grobu.

Že na veliki petek počiva vsako delo na polju. Če je ta dan jasen, še bolje če piha šibka burja, pretaka Kraševec teran, ker na velikonočno nedeljo mora priti na mizo kraška črnina. S tem dnevom je teran dober ali uzorjen in tako se prične z njim kupčija, ki predstavlja glavni vir dohodkov kraškega kmeta. Kot je teran za mrzle zimske dni pretrd, tako postane okusnejši in prijetnejši od dneva do dneva, ko nastopijo gorkejši dnevi.

Glavno velikonočno delo sloni na ramah gospodinj in deklet. Zadnji kotiček hiše mora biti pospravljen in očiščen, borjač pometen; cvetlične lonce prenesejo na hišne mostovže. Veliki petek in sobota sta določena za pečenje peciva in pripravo drugih velikonočnih dobrot. Skoro vsaka hiša ima svojo lastno zidano peč. Kruh, pečen v teh domačih pečeh, tudi če je napravljen iz tirnice (nepresejane pšenične moke), je najboljši in najokusnejši. Najubožnejša hiša speče presence (orehove potice) in masleni kruh. V boljših — bogatejših hišah spečejo še pince in za otroke pletene menihe. Na velikonočni mizi ne sme manjkati v testu spečena gnjat ali pa vsaj svinjsko pleče. Testo vzame nase nekaj masti, okusnost gnjati pa ostane zelo pikantna. Tako pečena gnjat, narezana in posuta s koromačevim cvetjem, je neverjetno okusna in zahteva pošten zaliv s teranom. Na veliko soboto kraljuje na ognjišču največji lonec, ki ga hiša premore. V njem se kuha pri lahkem vrenju župca, ponekod živca imenovana. To je juha iz prekajene svinjine (ušesa in nožke) in teletine (nožke, glavina in nekaj vampov), ki se po 8 - 10 urni kuhi strdi ali zmrzne. Da postane čista ali prozorna jo očistijo z jajčjim beljakom, potem jo vlijejo na krožnike, kjer čez noč zmrzne. Pred strjenjem obložijo krožnike z lovorjevimi listi v obliki zvezde. Uživa se mrzla ali obeljena z oljem in kisom in narahlo posuta s poprom.

Pirhi

Razen škrbetanja prinese velika noč otrokom še drugo veselje — pirhe. Za te rabijo na Krasu razne barve. Najbolj je priljubljena mešanica belih, modrih in rdečih pirhov. Z murvinimi trskami barvajo rumene, s kavinim odcedkom rjave, z mavkami (velikonočnicami) vijoličaste pirhe. Kjer je v hiši več ženskih rok, obložijo jajca z raznim cvetjem, zavijejo vsako posebe v krpico in jih tako kuhajo v raznih barvilih. Barvilo se prime le gole lupine, kjer je bilo cvetje pa ostanejo slike cvetov bele, rumenkaste ali vijoličaste barve. Se gorke pirhe namažejo s slanino, da se prijetno svetijo. Hiše, ki imajo kakega domačega umetnika, pa se ponašajo s pirhi, ki so porisani na roko v narodnih motivih. Teh pirhov navadno ne pojedo, temveč jih hranijo izpostavljene v kuhinjskih omarah.

Velika nedelja

Na veliko soboto, pri vstajenju, se oglasijo spet zvonovi.

Cerkovnik nosi po hišah blagoslovljen ogenj. Post je končan, a ljudstvo ga spoštuje po navadi še ves dan. Pod noč nosijo v koših, bogatejše hiše v jerbasih, pecivo, pečeno gnjat in nekaj soli v cerkev k žegnu. Žene ali dekleta se postavijo v cerkvi v dve vrsti, ki segata navadno tudi izven cerkve, polože koše in jerbase na tla in jih odkrijejo. Duhovnik gre vzdolž vrst in blagoslovi prinešene jedi. Dekle, ki bo prišlo po žegnu prvo iz območja cerkve, se bo še v tem letu gotovo poročilo. Vaški fantje imajo pri tem tudi svoj del; dekleta, ki so med prvimi, spodbujajo fantje k nagli hoji, norčujejo pa se z na poti zaosatlimi dekleti.

Na jutro velike nedelje čaka mlado in staro. S posti je preč in prišel je trenutek, ko postavi mati na jutranjo mizo, ki je pogrnjena s prazničnim prtom, vse velikonočne dobrote. Otrok ni treba siliti s postelje. Vsi so čedno umiti, počesani in praznično opravljeni. Na lepih krožnikih je lepo narezan žegen, to je potica, pinca, gnjat in pirhi. Na tešče mora zavžiti vsak nekaj žegna, potem dobe otroci šele običajno belo kavo, v katero nadrobe blagoslovljene pince. Z zajtrkom otvori družina velikonočne gosti, ki trajajo še ves ponedeljek in še dalje, kjer le kaj ostane. Eno »žegnano« pinco shrani mati za belo nedeljo — malo veliko noč. Kraševec pravi: živina je naša in božja. Zato mora dobiti tudi živina svoj žegen. Jutranja krma se osoli s soljo, blagoslovljeno pri žegnu, prešičem pa se položi pečeno testo, v katerem so pekli gnjat ali pršut, kot ga nazivajo Kraševci.

Velikonočni obed je kljub vsem že naštetim dobrinam še izredno bogat. Ta dan mora biti kokošja juha, pražen krompir in zriban hren, pripravljen s sladkorjem, oljem, kisom in teranom. Za tem zopet župca, gnjat s pinco, potice in vse to dobro zalito s penečim teranom. Večerja je mrzla, da si tudi gospodinja nekoliko oddahne od vsega truda.

Velikonočne igre

Po popoldanskem blagoslovu ostanejo gospodinje v malih gručah in v medsebojnih pomenkih prebijejo čas do večerje.

Dekleta izrabijo popoldne za sprehode po kraških dolinicah, ki se kar potapljajo v množini cvetja. Naberejo si lepe šopke zapoznelih jegličev, vijolic, kosmatih velikonočnic in prvih jurjevk (narcisov). Utrujene posedejo v svežo travo, pletejo vence iz natrganega cvetja in prepevajo narodne pesmi.

Otroci, mladeniči in možje pa imajo svoje zabave: tiklanje pirhov in sekanje pomaranč. Pri prvem postavi lastnik pirha tega na tla in ga prepusti drugim v tiklanje. Na domenjeno razdaljo treh do štirih metrov skušajo drugi igralci dotakniti se pirha z vrženim novcem nekdaj s krajcarjem, pozneje, po prvi svet. vojni, pa z dvajsetico. Novec, ki ne takne jajca, postane last lastnika pirha. Igralec, ki jajce z novcem takne, si ga prisvoji, se postavi zraven jajca in pobira metane novce, dokler mu novi srečnež ne takne jajca z novcem.

Pri sekanju pomaranče je postavil lastnik sad na tla, drugi igralci so skušali z močnim navpičnim zamahom roke vreči novec tako, da se je vsekal v olupek pomaranče. Kdor je to dosegel, je postal lastnik pomaranče in jo je dajal drugim v sekanje. Igralec, ki ni usekal v olupek tako, da bi se novec sadu držal, je novec po enem ali več metih, kot je bilo pred igro dogovorjeno, izgubil. Pri tej igri so se zatekali igralci k raznim zvijačam. Pomarančo so na vroči opeki polagoma nekoliko opekli in s tem je postal olupek odpornejši, nekako usnjat. Če je bilo to preveč vidno, ni hotel nikdo sekati. Bilo je treba velike previdnosti, da se to opečenje na sadu sploh ni poznalo. Drugi pa so spilili ali zbrusili novcem tope robove, da se je novec laže vsekal v sad. Neprevidni so tako obrusili vse robove, lastnik pomaranče pa jim ni dovolil sekati s takimi novci. Prebrisani pa so opilili le mali del novca in pokazali njegov zdravi del, pri sekanju pa so novec v roki tako obrnili, da je vsekal. Odkritje takih pripomočkov je rodilo včasih smeh, včasih pa tudi besede, ki niso spadale k praznikom. Ko so se starejši naveličali teh iger, so se pozgubili po gostilnah, kjer so kroglali do prve teme. Med takimi in podobnimi igrami je minul veliki dan.

Opisani običaji so bili v navadi na Krasu pred prvo svetovno vojno. Po vojni se je marsikaj od tega pozgubilo. Po drugi svetovni vojni pa mnogo spremenilo, čeprav je velika noč praznik pomladi, praznik trpljenja, pa tudi praznik vstajenja.

GOJKO

VELIKONOČNI OBIČAJI BENEŠKIH SLOVENCEV

Kakor smo lani opisali podrobno velikonočne običaje v Brdih na Goriškem, tako podamo letos nekaj slik velikonočnega življenja pri Slovencih iz Nadiške doline. Kakor znano so ti-le naši bratje že od leta 1866. ločeni od matičnega telesa slovenskega naroda, ker so tistega leta prišli pod Italijo, medtem ko so vsi drugi Slovenci ostali pod Habsburžani.

Ravno temu dejstvu je pripisati vzrok, da na primer beneški Slovenci nimajo v navadi velikonočne procesije za Vstajenje Kristusovo, kakor jo imajo vsi Slovenci, ki so živeli skupaj v Avstriji. Namesto tega pa imajo slovesno procesijo s križem v petek pozno popoldne. Ta procesija, ki se je navadno udeleži ves narod, je dokaj slikovita, ker poleg glasbenega žalovanja in molitev zaradi Kristusove smrti, nosijo skoro vsi v roki prižgane sveče in druge lučke. Nekoč, vsaj do leta 1931., je bila skupna procesija v Sempetru ob Nadiži, kjer se je zbrala vsa okolica. Ta dan so bili glavni cerkveni žalni obredi s pridigo. Samo za dijaški zavod je bila pridiga v italijanščini, drugače v Sempetru niso poznali v cerkvi drugega kot samo slovensko pridigo.

Praznično brenkljanje

Ko so bile pozneje ustanovljene župnije, so verniki teh nadiških župnij nehali hoditi v Sempeter. Fašizem je tudi med našimi brati od Nadiži opravljal svoje raznarodovalno delo. Zaradi tega je tudi v Sempetru marsikaj novega, Slovencem škodljivega.

Vsi beneški Slovenci imajo navado opraviti svoje velikonočne verske dolžnosti. Očistijo si domove in si tudi sami kupijo kaj novega. Njihove gospodarske razmere so sicer precej težke, vendar si pomagajo s pridnostjo, kakor pač morejo.

Navadno začnejo z veselim pritrkavanjem z zvonovi že na velikonočno soboto. To veselo razpoloženje s pritrkavanjem začnejo potem na Veliko noč že ob dveh zjutraj.

Oljčna nedelja

Tudi na oljčno nedeljo so se zbirali beneški Slovenci v Sempetru, da je vse mrgolelo. Prinesli so blagoslovit oljčje. Sedaj imajo ta obred v vsaki župniji zase. Otroci hodijo ves teden od hiše do hiše priporočati se, da jih gospodinja najame za to, da ponesejo oni oljčno vejo k blagoslovu. Seveda dobijo za plačilo jajca ali maslenico ali golobico ali pa meniha. V navadi je bolj golobica z jajcem.

Velikonočni ogenj tudi blagoslovijo pred cerkvijo, toda naši bratje iz doline Nadiže nimajo navade, da bi nosili blagoslavljat drevesno gobo in z njo potem raznesli blagoslovljeni ogenj po vseh hišah. Ne, oni vzamejo ogenj tam na kupu in ga nesejo domov.

Blagoslovitev maslenic

Za Veliko noč dajo blagoslovit kruh, navadno okusno in sladko maslenico, ki jo potem zavžijejo zgodaj na tešče pred zajtrkom. Ta dan si privoščijo poleg maslenice tudi kuhana jajca, ki jih otroci in pa odrasli ves dan zbijajo z novci. Kdor zadene tako, da ostane novec v jajcu, dobi jajce. Sicer pa dobi novec lastnik jajca. Za kosilo imajo perutnino. Gnjat ni v navadi ta dan, niti kuhana.

Na velikonočni ponedeljek romajo beneški Slovenci k jami sv. Ivana ali k Landarski jami. To jamo prikazujemo v sliki, ker je zelo znamenita in povezana z raznimi ljudskimi sporočili.

Jama je visoko v skali in ima v sebi pravo cerkev, ki je posvečena sv. Janezu Krstniku. Na praznik sv. Janeza, 24. junija, obiščejo ta kraj velike množice vernikov, tudi furlanskih. Slovenci pa so navadno hodili tja tudi s Kobariškega. K jami vodi 93 stopnic po skali navzgor (ki jih vidimo na sliki). Jama je zelo obširna. Nekateri trdijo, da je prostorna kakor postojnska.

Legenda o slovenski kraljici

Neko ljudsko sporočilo pravi, da ko so prišli v naše kraje Langobardi (leta 658.), ki so hoteli zavzeti tudi Landarsko jamo, kamor se je za priliko zatekla s svojimi vojščaki in utrdila neka takratna tu vladajoča kraljica (domačini še danes govorijo o »slovenski kraljici«!). Toda tej slovenski kraljici in njenim vojščakom je začelo primanjkovati kruha. Tedaj se je kraljica pojavila pred jamo in razsula na spodaj oblegajočega sovražnika še edini »kiznenik« pšenicę, ki so ga oblegani imeli. »Kiznenik« je merilo, ki drži kakih sedem kg in pol pšenice. Kraljica je hkrati zakričala sovražniku: »Toliko vreč pšenice imam še v jami, kolikor je število tega zrnja«. S tem je ukanila oblegajočo vojsko, ki je obupana zapustila kraj in odšla.

Iz jame prihaja vsako toliko ogromna množina vode. Pravijo, da so v gori velika in globoka brezna, polna vode, ki se potem ob nalivih izteka po jami. Zopet drugo ljudsko sporočilo pravi, da je nekoč živelo na hribu neko dekle, ki ni bilo nič dobro. Ko je dekle nekoč paslo svojo čredo, je prišel iz nekega brezna oven, ki se je začel boriti v čredo. Dekle je hotelo miriti in svojo čredo ločiti od ovna. Tedaj pa je nesrečno padlo v neko brezno in se izgubilo. Pozneje je voda prinesla skozi Landarsko jamo sv. Ivana njene lase. Tudi trdijo naši landarski Slovenci, da so našli velike zgodovinske stvari, ko so pred nedavnim kopali zemljo za zgraditev železnice v Bjaču, ki stoji ob vznožju Landarske jame.

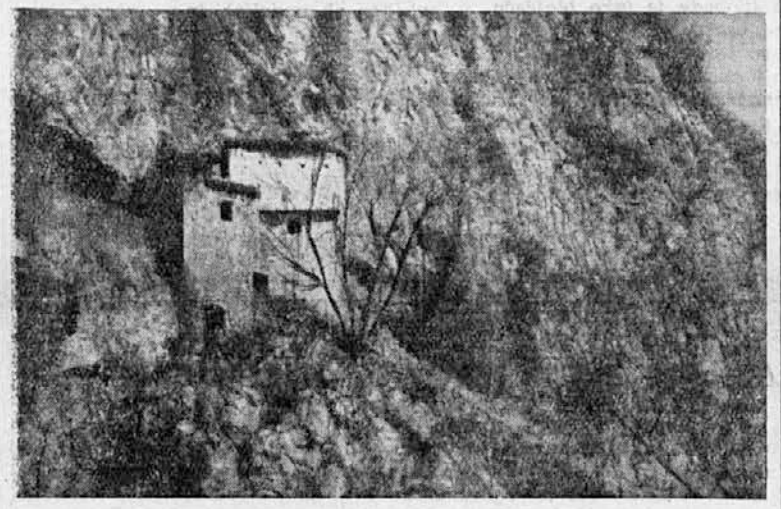

LANDARSKA JAMA V BENESKI SLOVENIJI

* * *

Zanimivo in težko je življenje beneških Slovencev. Da bi po tolikih velikih petkih končno zasijalo našim bratom ob Nadiži veselo velikonočno jutro!

LJUBKA ŠORLI - Gorica

MOTIVI IZZA VOJNIH DNI

I.

Na klopici pred hišo mlada mati
pestuje sinka in prav tiho poje;
a ko ozre se v drobno dete svoje,
v očeh začnó se ji solzè igrati.

Spominja se trenutka, ko pred vrati
rokó njen dragi stisnil ji v slovo je.
O, mnogo časa od takrat prešlo je —
že leta zanj ni nehala se bati.

Li še živi? To le Bogu je znano . .
Saj vojna je tako brezmejno kruta . .
In leka najti ni za težko rano . .

Na vrtu, z dalijami vsa posuta,
blesti se v soncu greda nasmejano . .
A njo skeli in žge ko noč prečuta . .

II.

Pod stropom medla luč. Vse zakloniščе
kot da je v nočnih urah oživelo.
Vse polno je ljudi vanj prihitelo,
ki je v nevarnosti jim zatočišče.

Pogled je slednji zbegan kot da išče,
koje našlo bi počitka trudno čelo.
Na sredi stene tam visi razpelo,
ki vseh nesrečnih je pribežališče.

Na tleh kleči in moli mlada žena.
Kdo ji na glas, molčè kdo odgovarja —
vsem dà miru glas božjega imena.

Medló obraze s stropa luč ožarja,
kot da zastira lahka jih koprena,
ko bdijo sredi vojnega viharja . .

III.

Srečujem jo na cesti slednji dan,
ko iz oddaljene vasi prihaja.
Ni videti na licu ji smehljaja,
pogled ji brezizrazen je, teman.

In kakor da i duh je njen bolan,
se vsak trenutek groza v njej poraja,
da vztrepeta od težkega vzdihljaja.
Prepolno ji srce je bridkih ran.

Imela je doma sinove tri.
Zdaj ve samo še za grobove tri . .
In ona več ne more se jokati . .

Srečujem jo na cesti. Saj vse dni
prihaja iz oddaljene vasi . .
Umeti more pač jo samo mati . .

IV.

Ob nizkem oknu deklica sloni.
Oči sanjave v daljo je uprla,
ko si z obraza solzo je otrla.
Iz dneva v dan bolj lice ji bledi.

Razmišlja in prešteva dolge dni,
kdaj mamico bo svojo spet uzrla —
kdaj bode, srečna, vrata ji odprla.
Kako po njej že vroče hrepeni . .

Le malo šteje deklica še let,
a dal ji mnogo hudega je svet,
ko ji razdrl domače je ognjišče . .

Med izgubljene očka njen je štet —
Bog ve, kdaj se za njim bo našla sled . .
In mamici zdaj dom je — taborišče . .

V.

Na pašo gnal je deček svojo čredo.
Z leseno puško se je oborožil,
da v sili snel jo bo z ramen in sprožil,
če bo sovražnik kje imel zasedo.

Ni znal še mnogo, komaj abecedo —
a pesmi lepe rad je zaokrožil.
Glasnó je pel: «Ne tožim kot sem tožil . .«
A vedel ni, da toži svojo bedo.

Le kdor je slišal ga in ga poznal je,
umel je, kaj je tiha bolečina
in to, kaj je otroški smeh, kaj zdravje.

Oko je eno dečku le votlina . .
Desnice ni . . Ko se nekoč igral je,
se je razpočila v bližini mina . .

VI.

V gorà zatišju nepoznana, skrita
samevala je tiha domačija;
zelena polja, travniki — kmetija,
ki je za kruh dovolj rodila žita.

Zdaj tam se prah in dim težak valita
in ogenj se okrog zidov ovija . .
(Kam je prišlà človeška hudobija —
Manj kruta je ko človek zver srdita . .)

Družina vsa iz hiše je zbežala,
da si življenje reši pred plameni . .
Le stara mati je doma ostala . .

Prestrmi zanjo so bili grebeni,
da bi rešitve z dragimi iskala . .
Se njo objeli zublji so ognjeni . .

VII.

Zahajalo je sonce za gorè,
sladkó poletna polja so dehtela;
bolestno Soča je v večer šumela,
kot da nosila skrito bi gorjè.

Po stezi šla sem, in mimogredè
ozrla sem se v ženo, ki slonela
je ob kapelici in v njo strmela,
ko rožni venec pletle so rokè.

»Da sin se vrne, da se vrne mir,
tam pred Marijo molim vsak večer,«
dejala je, ko šli sva proti vasi.

Kaj sinu pest tujine bo, prezir —
saj v sen zazibljejo ga vsak večer
njegove matere pobožni glasi . .

VIII.

Pred vrati ječe gruča je ljudi.
Obrazi njihovi, od solz udrti,
so ko podobe žalosti in smrti.
In kot da nemi so, vsakdo molči.

(Kako srcè razbija in boli . .)
Zakaj tako so utrujeni in strti?
Mar z doma so izgnani in potrti,
ker se razgrinja noč jim čez poti?

Ne. Oni čakajo, kdaj se odpró
železna vrata, in da dragih kdo
prikaže se na pragu mrzle ječe . .

Prišli so, da jim stisnejo rokó,
prej ko domačo zapustè zemljó
in jih tujina zgrabi krvaveče . .

IX.

Umiral dan je poznega poletja.
Nebo je ob večernem soncu rdelo,
kot bi počasi, lahno krvavelo
in težkega čakálo doživetja.

Nikjer ni slišati bilo več petja
krilatih pevk. Le s travnikov dehtelo
je v tihem vetru cvetje zakasnelo.
A moja misel našla ni zavetja.

Tam, kjer Tolminka v Sočo se izlije,
da se po hitrem teku odpočije,
zamolklo v mrak je trojni strel odjeknil . .

»Pod Križem« polja zopet kri so pila —
tri nove žrtve zemlja je pokrila . .
Nihčè nihčè ob njih ne bo pokleknil . .

(Konec na 8. strani)

TRNJEVA POT

Od nekdaj so Slovenci zapuščali svojo domovino in se podajali v širni svet »s trebuhom za kruhom«. Posebno močno je bilo odseljevanje pred prvo svetovno vojno, ko je iz naše kmetsko prenaseljene domovine vsako leto odhajal cvet naših mož in fantov na delo v razne avstrijske, evropske in prekomorske dežele. Po prvi svetovni vojni se je položaj nekoliko izboljšal. V Sloveniji je zrastla industrija, ki je imela v Jugoslaviji zadosten trg za svoje proizvode. V kolikor pa ni odvišna delovna sila našla možnosti zaposlitve na ožjih domačih tleh, so se posebno slovenski izobraženci podali lahko v druge dele dežele, kjer so bili Slovenci zaradi svoje marljivosti in sposobnosti povsod v velikih číslih.

To je bila vedno emigracija, ki je nastajala iz gospodarskih razlogov. Ljudje so hodili v svet zato, ker se doma niso mogli preživljati, ali pa ker so upali, da bodo v tujini več in bolje zaslužili. Čim so si nabrali dovolj prihrankov, so se večinoma vračali domov, kjer so na domačih tleh zaključili dneve svojega življenja. Takega značaja so bile emigracije, ki so raztresle Slovence po vsem svetu. Tako so nastale naše prve kolonije v inozemstvu, naši prvi izseljenci, ki so po letu 1945 izprva začudeni sprejeli velik in zanje nenavaden ter nerazumljiv val slovenskih beguncev, novih neprostovoljnih izseljencev. Premnogi niso razumeli razlogov njihovega odhoda in nekateri so jih celo obsojali.

Ta naša povojna emigracija je res drugačna od prejšnjih. Prvič v zgodovini beže Slovenci z rodne grude zato, da si rešijo golo življenje, da si ohranijo tisto osebno svobodo, na katero so bili kot omikan in svobodoljuben narod navajeni. Nekaj podobnega se je dogajalo po prvi svetovni vojni kvečjemu na Primorskem in Koroškem. Ni bilo prvič, da nas je tlačil tujec. Toda nikdar se vse do danes še ni dogodilo, da bi se moral Slovenec umakniti iz lastnega doma pred nasiljem, ki so ga vanj vpeljali ljudje slovenske krvi in imena. Slovenski narod je po tej svetovni vojni dobil svojo prvo politično emigracijo v ožjem pomenu besede.

Želja po koščku kruha bi bila preslabotna, da bi poedince pripravila do tega, da tvegajo smrtno nevarnost prehoda preko skrbno zastražene meje, da se odločijo za odhod v svet, o katerem vedo, da jih bo neprijazno sprejel, da bodo v njem kot brezpravna raja kvečjemu po dolgem čakanju in postopkih dosegli ponovno priznanje svoje človeške osebnosti, pravice na delo itd. Kdor je šel preko kalvarije »razseljenih oseb« ne bo pozabil vseh težkoč. In vendar je še vedno veliko število poučenih oseb, ki raje tvegajo vse te neugodnosti, zapuščajo domovino in se zatekajo v dežele, kjer dobe v zameno za vse, kar so žrtvovali, nekaj, česar doma po »osvoboditvi« več niso imeli: svobodo in pravno varnost!

Kdor ni poizkusil, kaj se pravi trepetati iz dneva v dan, da ne boš zaprt, paziti stalno, kaj delaš, kaj govoriš, kako se obnašaš, da ne postaneš sumljiv, ta tega ne more razumeti. Saj ne pravi zastonj pisatelj: »Svoboda je kakor zrak, kaj ti pomeni občutiš šele, ko ti manjka!« *Samo želja po svobodi je tista, ki hrabri posameznike, da vzdrže na trpki poti, na katero so se podali, samo svetloba svobode je tako bleščeča, da dnevno kliče in vabi na tisoče oseb, ki se zatekajo v njeno varstvo iz držav, v katerih so svobodo poteptali.*

Razumeti in ceniti moramo njihovo odločitev. Trnjeva je njihova pot. Saj že naši stari emigranti vedo, da reže tujina grenak kruh! In ta kruh je dvojno grenak z vse one, ki niso zapustili domovine zaradi kruha, temveč zaradi krivice, ki je v domovini zavladala. Naša človečanska, krščanska in narodna dolžnost zahteva, da jim lajšamo njihovo bol.

Mrak ni večen. Tudi svoboda bo povsod dočakala svoje vstajenje!

Slovenska reportaža 1950

Oče piše sinu...

Od domotožja bil sem ves bolan,
ko pride pismo mi čez ocean
od tebe, sin moj, tisto drobno branje,
da boste tam imeli birmovanje;

da pojdeš k birmi letos tudi ti,
da si izbiral botra in da si
naprosil že priletnega Matevža,
ki je možak, ne majavec in mevža . . .

To me veseli — in da si zdrav —
me veseli — da v šoli je vse prav,
da vsak nasprotno bere vse, kar more,
ko vtepajo vam Marksove nazore . . .

Pa žogo, pišeš, da bi rad imel,
za ribe trnek in za zbor svirel —
si pevovodja? — sem čez oceane
zvene mi včasi tiste pesmi znane,

ki jih od vas prinaša radio,
da sem mehak in da mi je hudo . . .
Tedaj objemam v duhu tebe, sina,
grenko občutim, kaj je domovina!

Zadeneš misel, ko vprašuješ, kdaj —
veliko mojo misel: Kdaj nazaj?
Od nje na tujih tleh srce boleha,
ker vam doma edina je uteha . . .

Kako je kipnil naš slovenski kvas!
Postavil ga je tujec — ne za nas . . .
Testo je naše šlo čez rob posode,
zdaj nimamo ne kruha ne svobode!

Zatorej, sin moj, od srca želim,
da praznik tvoj ne bo obredni dim!
Naj se nad vami v cerkvi razsvetljeni
prikazali jeziki bi ognjeni,

obstre naj vas po vrsti sveti Duh,
da zveste, kaj je laž in kaj napuh,
kdo poniglav in kaj je vera kriva,
kje za besedo se razbojnik skriva!

Vse drugo gre naprej in gre okrog,
motor stoletij, silni večni Bog
pripelje nas nazaj in vas ohrani —
verujte tam, da je na naši strani!

Jaz v bluzi sivi delovni ves dan
teptam, garam umazan in potan,
zvečer doma, ko zlezem iz slačila,
ogledam si že kupljena darila.

Bo žoga . . . trnke in svirel dobiš
pa športne čevlje in še kak drobiž!
Od ust pritrgam si za srce mlado
en liter ob nedeljah in — asado . . .

Pozdravim te! Pozdravljam hrib in dol,
domačo vas, današnjo njeno bol —
in znaj, ko toži šmarni zvon v doline,
da z njim je nekaj moje bolečine . . .

Dr. Anton NOVACAN

Opomba: Asado je na ražnju pečena slastna goveja pečenka, argentinska narodna jed.

BEGUNSKI TISK V SVETU

Jugoslovanska emigracija je razpredla povsod, kjer koli se je bodisi trajno ali pa tudi le začasno naselila pomembnejša narodnostna, kulturno politična ali miselna skupina ljudi, precej živahno publicistično delavnost. Od leta 1945 dalje ni bilo taborišča ali begunskega središča, kakor tudi danes ni osrednjih zbirališč novonaseljencev, kjer Slovenci, Hrvati in Srbi ne bi izdajali raznih tehnično primitivnih pa tudi dovršenih glasil, revij, biljtenov in tudi že knjig, ki zasledujejo najrazličnejše smotre.

Kakor je ta pojav po en strani gotovo hvalevreden, saj je tiskana beseda pri velikih razdaljah, ki danes ločijo po zahodni Evropi, obeh Amerikah, Avstraliji itd. raztresene begunce, v bistvu edina vez, ki vzdržuje med njimi potrebno skupnost in izmenjuje razna gledanja, tako se nam po drugi strani zdi, da ima ta pojav v sebi tudi nekaj negativnega. Kaže namreč veliko, da, naravnost bolečo raznolikost misli in idej, stremljenj in načrtov, ki za politično emigracijo nikakor niso dobro spričevalo. Razodeva nam namreč, da se ta emigracija vse premalo zaveda, da je v resnici politična emigracija, ki bi danes — pet let po odhodu iz domovine — že morala imeti vsaj minimalni politični in taktični načrt, čigar odraz bi bilo tudi le nekaj osrednjih, izključno emigraciji namenjenih glasil, ves ostali čas, napor in sredstva pa bi morala biti osredotočena na publikacije, s katerimi bi obveščali o svojih gledanjih in stališčih svetovno javnost. Jugoslovanska emigracija — in to velja v precej enaki meri za Slovence, Hrvate in Srbe — se še ni znašla. Še vedno je v puberteti iskanja vsebine svojega poslanstva.

Pred seboj imamo tri nedavne publikacije jugoslovanske emigracije. Dve publikaciji sta slovenski, ena hrvatska. Gre za dokaj zajetna koledarja za leto 1950, ki sta ju izdala uredništvo *»Svobodne Slovenije«* (Buenos Aires, Argentinija, str. 250) in uredništvo *»Hrvatskega glasa«* (Winnipeg, Kanada, str. 192) ter za prvo številko prvega letnika kulturne revije *»Slovenska beseda«* (San Martin, Buenos Aires, str. 32).

Koledar „Svobodne Slovenije“

Koledar »Svobodne Slovenije« izhaja to leto že drugič. Dočim je bila ta publikacija, katere naslovna stran je izdelana v dvobarvni slovenski ornamentiki, po besedah urednikov lani »še koledar slovenskih beguncev«, je letos »koledar slovenskih novonaseljencev«.

»Svobodna Slovenija« je pričela izhajati med vojno v Ljubljani kot glasilo osrednjega dela katoliškega miselnega kroga.

Uredniki, ki so ga sestavili, so pokazali vso izurjenost pri pripravi publikacije, ki ima precej odmevov nekadnjih naših »ljudskih koledarjev«, kot so bili koledarji Mohorjeve družbe, Vodnikove družbe itd., čeprav raste ta koledar iz popolnoma novega okolja. Na 250 straneh, katere poživlja okoli 200 slik, so nanizali obilico načelnih besed, spominskih člankov, orientacijskih prikazov o slovenski emigraciji na splošno, poučnih razprav, novel, pesmi in najrazličnejšega drugega gradiva, ki ga v okviru tega pregleda niti ni moči podrobneje navajati.

Uvodne misli sta prispevala predsednik Slovenskega narodnega odbora dr. Miha Krek ter škof dr. Gregorij Rožman. Zlasti so tehtne misli dr. Kreka, ki podaja v članku *»Pozdrav in prošnja«* splošno sliko položaja slovenske emigracije, gledano s stališča odgovornega politika. Morda bi si kdo želel v njegovih besedah večjega poudarka na nekaterih političnih dolžnostih in usmeritvah emigracije, vsakdo, ki je dobre volje pa mora brez dvoma soglašati z njegovo ugotovitvijo: *»Ena najvažnejših lastnosti v tujem svetu pa je, da smo enotni, složni, disciplinirani. Posamične akcije, tudi če so storjene v najboljšem namenu, a kažejo neslogo in razdor med nami, več škodujejo kot koristijo«.*

Uredniki, ki so sestavili koledar, so nedvomno pripravili Slovencem dostojno publikacijo. Škoda je le, da je ponekod izstopila enostranost nekaterih gledanj, ki pa postane razumljiva, če pomislimo, da je izšel koledar iz kroga ljudi z določeno miselno opredeljenostjo. To opažamo tudi v članku »Kulturno življenje v Trstu«, ki je dokaj enostranski.

Koledar „Hrvatskega glasa“

Koledar »Hrvatskega glasa« je izšel, v kolikor nam je znano, tokrat prvič. Ločitev v politični in beletristični del je tukaj močneje podčrtana kot pri koledarju *Svobodne Slovenije«*. Tudi v ostalem je koledar *»Hrvatskega glasa«* politično močnejši in programsko dogmatnejši ne glede na okoliščine, ki dovoljujejo ali onemogočajo praktično izvajanje tega programa.

»Hrvatski glas«, ki izhaja v Winnipegu, je osrednje glasilo Hrvatske seljačke stranke, katere predsednik je dr. Vladko Maček, glavni tajnik pa Juraj Krnjević.

Uvodna politična članka prinašata nekatere načelne misli, ki sta jih bila svojčas iznesla osnovatelja HSS, brata Stjepan in Ante Radić. Najznačilnejši pa je morda članek, ki ga je prispeval dr. Dragutin Kamber, in sicer »Buduća Hrvatska«. Dr. Kamber ni eden izmed voditeljev HSS, dejstvo pa, da je ta članek izšel v koledarju uradnega glasila te stranke, mu daje poseben poudarek. Članek se namreč zavzema za samostojno hrvatsko državo in odklanja možnost sporazuma s Srbi, kar je že precej časa osrednja točka jugoslovanskega vprašanja v emigraciji. Ta članek pa stoji vsekakor v oporeki s pisanjem samega »Hrvatskega glasa«, ki je zadnje čase pričel zavzemati do srbo-hrvatskega spora zelo tolerantno stališče celo s strani do nedavno zelo radikalnega dr. Krnjevića. Vsekakor preseneča, da v koledarju n niti enega prispevka izpod peresa bodisi dr. Mačka ali dr. Krnjevića, oziroma katerega drugega vodilnega člana HSS.

„Slovenska beseda“

»Slovenska beseda«, revija, ki je začela izhajati v San Martinu v provinci Buenos Aires, si je zastavila nalogo, da bo gojila *»lepoto naše besede med našimi rojaki v tujini«*. Revija pravi, da bo *»strogo nadstrankarska in protikomunistična ter bo skušala prikazati vse panoge našega in svetovnega kulturnega, gospodarskega in socialnega napredka«*. Revija razvija v svoji prvi številki teme o preganjanju Cerkve, o odgovornosti krščanskega umetnika, prinaša nekatere stvari iz svetovne politike, kulture, iz gospodarstva in podaja pregled kulturnega udejstvovanja v Argentiniji.

Miselnost kroga, ki se zbira okoli novega lista, je ponekod zanimiva. Določnejša sodba pa bi bila po izudu prve številke vsekakor še preuranjena.

Zadnji veliki petek mojega očeta

Ne samo enega, ampak pet križev imam na hrbtu, pa ne pomnim Velike noči, o kateri bi vedel kaj posebnega povedati. Prav dobro pa mi je še v spominu veliki petek iz leta 1917.

Moj rajnki oče se je zvesto držal navade, da se na ta žalostni dan ne sme obdelovati zemlje. Bil je kovač, a tudi kovati ni hotel na dan Kristusove smrti, pač pa si ni štel v zlo, da je šel na veliki petek na polje čistit in obrezovat sadno drevje. Na tej poti sem ga večkrat spremljal, ko sem bil še majhen, pa tudi pozneje, ko sem bil študent.

Leta 1916 je oče zbolel. Huda pljučnica ga je privezala za mesec dni na posteljo. Prebolel jo je, toda kladivo mu ni več pelo tako kakor prej. Vidno se je staral in lica so mu bledela. Tako postaran in bled se je odpravil na veliki petek sedemnajstega leta na polje. Malo žago, kateri je on rekel »štos«, zakrivljen nož, ki mu je v naši vasi ime »kosir« in škarje za obrezovanje drevja sem nosil jaz. Tudi rezal in žagal sem sam, oče je samo nadziral in ukazoval. Bil sem na hruški, on pa na tleh, ko se je oglasil veliki ropotec iz zvonika in oznanjal smrt Gospodovo. Ura je bila tretja popoldne. Odkrila sva se in oče je začel moliti. Tri »Oče naše« v čast Kristusovemu trpljenju, »Oče naš« za tega, »Oče naš« za onega in končno »Oče naš« za srečno našo zadnjo uro. Pri besedah »zadnjo uro« se mi je zdel še bolj bled in shiran kakor je bil v resnici. Nekaj čudnega me je presunilo in zdelo se mi je, da kladiva v zvoniku ne tolčejo po ropotcu, ampak po meni. Okrenil sem glavo, da ne bi zapazil oče mojih rosnih oči in zlomil sem suho vejo, da bi udušil drgetanje svojega glasu, ko sem odgovarjal: »Daj nam danes...«

Bil je to zadnji veliki petek mojega očeta, kajti še tisto poletje smo ga pokopali. Bil je pa hkratu moj prvi veliki petek, kajti do takrat še nisem občutil prave žalosti v svojem srcu.

* * *

Vsak ima v življenju svoj veliki petek. Ne pozabimo tega, kadar smo srečni. Velikemu petku pa zmeraj sledi Velika noč, kar naj nas tolaži v nesreči.

Naj bi vsak Slovenec, ves slovenski narod in vse človeštvo sploh čimprej preživelo svoj veliki petek in dočakalo radost in veselje Velike nedelje. To bodi naše medsebojno voščilo na praznik Kristusovega vstajenja.

Jankovič Janko,
izseljenski učitelj,
v Franciji.

Velika noč, ki je ne morem pozabiti

Tri in dvajset let sem v tujini. Tri in dvajset Velikih noči je šlo mimo, veselih in manj veselih. Med njimi je ena, ki je ne morem pozabiti, ki jo štejem med najlepše in najveselejše. Bilo je tako:

Slovenska rudarska družina me je naprosila, da bi jo prišel obiskat za Veliko noč. Živeli so oddaljeni od slovenskih kolonij, sami med tujci. Želeli so krščansko praznovati veliki praznik, kakor so bili vajeni doma.

Pisal sem jim, da pridem na veliko nedeljo popoldne. Prej mi ni bilo mogoče zaradi opravil v raznih slovenskih kolonijah.

Prišel sem proti šesti uri zvečer. Vsa družina me je pričakovala, oče, mati in otroci. Miza je bila bogato obložena z dobrotami velikonočnih jedil. Vse je bilo praznično, vse pripravljeno, a nihče se še ni dotaknil ne mesa, ne kolačev, ne piruhov. Z malo besedami mi je razložil oče, da danes niso še ničesar jedli. V dušo naj pride najprej praznično veselje in šele potem dobrote za telo.

Šli smo v cerkev. Pokleknil je oče k spovednici, za njim mati in otroci. Sami smo bili v cerkvi, ko sem vzel iz tabernaklja ciborij in vzdignil sv. hostijo z besedami: Glej Jagnje božje...

Kristus je vstal in se prikazal tej srečni družini. Z njim so vstale duše vse napolnjene z božjim veseljem.

Ob sedmih zvečer smo prisedli k mizi. Zdelo se mi je, da sem v Emavsu, kjer se je Kristus pri lomljenju kruha razodel svojim učencem.

Ta Velika noč mi prihaja v spomin, ko Vam bratje izseljenci želim vesele velikonočne praznike. Velika noč je najstarejši, največji praznik. Je praznik zmage Kristusove nad grehom, nad hudobijo, nad grenkobo smrti; je dopolnitev našega veselja. To je praznik veselja za vse, ki so ohranili sveto vero v Kristusa.

Današnja odtujenost od Boga, od Kristusa, od Njegove cerkve, brez molitve, brez nedeljske sv. maše, brez zakramentov je nesreča za izseljence. To je smrt pravega velikonočnega veselja, je izguba upanja na srečno vstajenje. Na klic brezbožnega sveta »Proč z Njim« bomo odgovorili v živi veri: Kristus je vstal, Kristus živi, Kristus zmaguje.

Velika noč naj utrdi našo vero, naj prinese obilnega blagoslova in pravega veselja vsem izseljencem!

Mgr. Valentin Zupančič
slovenski izseljenski
duhovnik v Franciji.

Ali bo iz Argentinije izšel „Četrti Reich“?

Ob Rio de la Plata snujejo novo sovjetsko - nemško zvezo

(T. H. TETENS)

Buenos Aires, v aprilu 1950

Iz varnega zavetja v Argentiniji deluje skupina odličnih nemških intelektualcev in politikov, ki so vsi pod vplivom geopolitičnih idej profesorja Karla Haushoferja, vztrajno na določanju smernic nemške politike, ki bi lahko ogrožala varnost zahodnega sveta še bolj kot Hitlerjeve sanje o svetovnem gospostvu.

Čeprav ti ljudje še nimajo uradnega položaja in oblasti, so že zdaj bolj vplivni voditelji nove Nemčije kot sta predsednika Heuss in Pieck. Ti možje nameravajo položiti temelje nemškega političnega mišljenja za jutri; njihov vpliv na svoje sonarodnjake je pa že zdaj postal tako važen, da je to za zahodnjake le težko razumljivo.

GEOPOLITIKA SPET V MODI

Organ te skupine je mesečna revija »Der Weg« (»Pot«). Ta revija je »sv. pismo« »realistične politike«, evangelij nemških nacionalistov po vsem svetu. Revija je tudi neposreden potomec slovitega Haushoferjevega »Časopisa za geopolitiko«, ki je bil izvor nacističnih sanj o gospostvu sveta.

»Der Weg« objavlja z isto odkritosrčnostjo, ki je bila značilna za Hitlerjev »Mein Kampf«, za Haushoferjeve članke in za druge priročnike nemške strategije, podrobnosti nemškega načrta za borbo na strani Sovjetske zveze in razloge, ki so dovedli do te odločitve.

Revijo »Der Weg« tiskajo v Buenos Airesu. Začela je izhajati v juliju 1947 in je dobila takoj pristaše med Nemci, zagrenjenimi zaradi poraza, katerim obeta boljšo, če že ne naravnost sijajno bodočnost. Čeprav so zasedbene oblasti prepovedale njeno razširjenje v ameriških conah Nemčije in Avstrije, prihaja tajno v domovino v tisočih izvodih.

Glavni članki revije — večinoma sestavki istega pisca, ki se skriva pod značko »Opazovalec« — prinašajo in izražajo z bujno logiko politična načela, katera zagovarja revija.

Med preroki klike v Buenos Airesu, ki delajo odkrito, najdemo številne junake nemškega nacionalizma in napadalne ekspanzije, med katerimi znanega Colina Rossa, svoječasnega voditelja nacistične propagande v Združenih državah, dr.ja Antona Zischko, dr. Ferdinanda Frieda, Hansa Grimma in druge. Ti intelektualci pa nikakor niso osamljeni. Obsežna in vplivna kolonija južnoameriških Nemcev finansira in podpira v svojih hišah in krožkih Buenos Airesa delovanje teh vodilnih duhov.

Uredništvo revije »Der Weg« je postalo kovačnica četrtega Reicha. Tu se porajajo gospodarske, politične in vojaške zamisli, o katerih nato razpravljajo in katere s tradicionalno tevtonsko natančnostjo vpisujejo in spravljajo v arhive. Ko je revija leta 1947 prvič izšla, je objavila svoj program zbiranje podatkov o moči in šibkosti zahodnih zaveznikov na eni strani in vzhodnega bloka na drugi strani.

Revija je stala na stališču, da si mora Nemčija glede končne odločitve obdržati proste roke proti obema strankama in odklanjati vsako zvezo vse do trenutka, ko bo postala jasna povojna razvrstitev sil na svetu. Po svojih odposlancih so ti pisci opozarjali politične voditelje v Nemčiji, da je njihova dolžnost, da se ravnajo po teh smernicah.

Do nenadnega obrata je prišlo poleti 1948. Na podlagi skrbno zbranih »dokazov« so postavili tezo, da bo v spopadu med Zahodom in Vzhodom nedvomno zmagala Sovjetska zveza. Ti begunci so prepričani, da se bodo lahko takoj, ko bo končana vojaška zasedba Nemčije, vrnili v domovino in prenesli tja svojo organizacijo. Prepričani so, da bodo lahko prevzeli oblast in uradno izvedli svoje načrte v soglasju z vsem nemškim narodom.

SOVJETI NISO IZGUBLJALI ČASA

Pa tudi neglede na delovanje, ki je razvidno iz revije »Der Weg«, je Argentinija pravo mesto zarotnikov; od Rio de la Plata do Patagonije sanjajo še večji prenapeteži o povrnitvi nacizma, ki bo pa to pot zmagal. To zarotniško delovanje podpira vztrajno Moskva, ki skuša pritegniti Nemčijo na svojo stran.

Sovjetska zveza se je proti določilom potsdamskega sporazuma že gospodarsko okoristila z nemško zasedbo. Polastila se je v obliki reparacij, nakupov ali prenosa tovarniških naprav vse nemške industrijske proizvodnje, katero so lahko zasegli njeni diplomatje in vojaki. Sovjetska zveza je menda tudi uverjena, da si je zagotovila vojaško zvezo z Nemčijo. Če bi bilo to res, bi prišel v bodočnosti Sovjetom v prid vsak dolar, vsak ameriški stroj, vsaka z ameriško pomočjo obnovljena ali pred porušitvijo rešena tovarna, ker bi se vsi ti dolarji, vsi ti stroji, vse te tovarne v primeru tretje svetovne vojne obrnile proti Zapadu. Dejstvo pa je, da do danes ni nobena skupina višjih častnikov, nobena formacija nemških čet »prešla« od strani zahodnih sil na nasprotno stran, z izjemo celega nemškega glavnega stana s feldmaršalom Friderikom von Paulosom, premaganim »herojem« Stalingrada na čelu.

Nekateri odlični ameriški državniki so jasno spoznali, da lahko Nemčija izrablja eventuelno zvezo s Sovjetsko zvezo kot močno diplomatsko orožje. Nemci so s tem že ponovno grozili.

MNENJE PROTINACISTIČNEGA NEMCA

Tudi med besnenjem vojne podobnih groženj niso raznašali samo nacisti. Skoraj neposredno po brezpogojni vdaji Nemčije se je v Združenih državah znova pojavilo napovedovanje bodočega sovjetsko-nemškega sporazuma. Tako je na primer spisal nemški časnikar Heinrich Hauser, ki je svoj čas pobegnil v Ameriko zaradi svojih protinacističnih nazorov, zagrenjeno knjigo z naslovom »Nemci odgovarjajo«.

Knjiga, ki je imela v nemških četrtih New Yorka, Chicaga, Clevelanda in St. Paula velik uspeh, pojasnjuje obširno, zakaj so Hauser in vsi Nemci imeli za zahodno demokracijo in kapitalizem, posebno za obliko, v kateri sta se te dve stvari v Združenih državah, samo zaničevanje. Hauser piše nato med drugim: »Preostaja še ena velika ideologija, katere nemški narod še ni preizkusil, in katera torej še ni propadla: komunizem. Če Nemci sprejmejo komunizem kot svoj novi sen in ideologijo, in napravijo to prav kmalu, se bodo skoraj čez noč dvignili iz položaja zavrženih gobavcev na stopnjo zaveznikov največje zemeljske sile sveta... Če moramo pasti v naročje komunizma, da dosežemo naš »Lebensraum«, kaj pa je končno na tem?«

To je glas nemške »realne politike«, ki ga čujemo iz ust protinacističnega Nemca, pa to nikakor ni osamljen primer.

Danes je Nemčija telo brez glave. Hitlerja obsojajo, toda v glavnem zato, ker je izgubil vojno. Njegov napad na Sovjetsko zvezo označujejo za veliko zmoto in ta Haushoferjeva teza je postala verska dogma. Skoraj vsak Nemec ve, da je glavno načelo Haushoferjeve šole načelo sodelovanja s Sovjetsko zvezo. Zato je v očeh Nemcev skupina Haushoferjevih geopolitičnih učencev, ki delujejo v Argentiniji, vir neizpodbitne logike. V vsej Nemčiji jo smatrajo za skupščino politikov, ki z znanstveno objektivnostjo tehtajo nauke preteklosti in sedanjosti in ki ustvarjajo neranljiv program, s katerim naj Nemci postavijo temelje za zmago četrtega Reicha. Sedaj so načrti pripravljeni, program je začrtan; če Zahod tega ne prepreči, bo postala Nemčija zaveznica Sovjetske zveze in se bo vojskovala na njeni strani, če bo prišlo do nove vojne. Ultranacionalisti Zahoda in komunisti Vzhoda bodo v tem primeru sodelovali pri skupnih imperialističnih podvigih.

Akcijski odbor za obrambo Svobodnega tržaškega ozemlja

Najin odgovor

Po ustanovitvi Akcijskega odbora za obrambo STO-ja sva bila midva podpisana ponovno osebno napadena na konferencah in v časopisju OF za STO in Slovensko - italijanske ljudske fronte.

Doslej nisva smatrala za potrebno direktno odgovarjati, ker je šlo za napade, ki so se v glavnem nanašali na naju dva več ali manj v zvezi z delovanjem Akcijskega odbora in je ta odgovarjal, v kolikor je šlo za načelna in razjasnitve potrebna vprašanja.

V zadnjem času se ti napadi stopnjujejo ter so že prekoračili sam okvir najinega sodelovanja v Akcijskem odboru. Zaradi tega smatrava za potrebno osebno odgovoriti.

Naj kar takoj ugotoviva, da je v gotovih političnih krogih očividna praksa prehajati iz stvarnega na osebno polje, čim argumenti začenjajo primanjkovati. Se več: v pomanjkanju argumentov se prehaja na lažnjiva podtikanja, češ nekaj vendarle ostane, pa naj bo lažnjivost podtikanja še tako očividna.

Za enkrat se omejujeva na odgovor samo na uvodni članek v »Primorskem dnevniku« od 1. IV. 1950 in na izjave Branka Babiča dne 1. aprila na kongresu OF za Tržaško ozemlje:

1) Trditev, da Akcijski odbor propagira razširitev STO-ja še na ozemlje verjetno nekje do Ajdovščine, Postojne in Ilirske Bistrice si je prijatelj Babič enostavno izmislil! Akcijski odbor trditve o potrebi razširitve STO-ja ni nikdar postavil in vse morebitno nadaljnje pripisovanje take zahteve nama dvema smatrava za nedostojno in lažnjivo podtikanje vredno tistih, ki se poslužujejo takih sredstev v političnem delovanju.

Nasprotno temu si je Akcijski odbor v svojih izjavah postavil za cilj le borbo za brezpogojno spoštovanje vseh določb mirovne pogodbe z Italijo; v tem je že vsebovana zahteva, da se STO ohrani in popolnoma realizira v mejah, ki so mu določene z mirovno pogodbo.

2) Ljudem okoli Akcijskega odbora, torej tudi nama dvema se očita, da vsako upravičeno zahtevo Jugoslavije po krajih, kjer živi slovenski narod proglašajo za jugoslovanski iredentizem.

K temu pripominjava, da vsaka matična država upravičeno teži za vključitvijo vseh svojih sonarodnjakov v svoje državne meje.

Kar se pa STO-ja tiče ugotavljava, da je bilo tudi s soglasjem Jugoslavije to narodnostno mešano ozemlje ustvarjeno kot samostojna in neodvisna državna tvorba in sicer kot kompromisna rešitev, sprejeta od vseh zainteresiranih držav. Načenjati danes vprašanje državne pripadnosti katerega koli dela tega ozemlja pomeni rušiti temelje doseženega kompromisa s posledicami, ki bi za nas tržaške Slovence bile bolj kot nevarne. Pomeni pa hkrati krepiti že obstoječi italijanski iredentizem, ki v današnjih razmerah lahko računa na nepримerno večjo podporo kot jugoslovanski. Samo skrajna politična neodgovornost lahko danes poziva naše ljudstvo na tak korak.

3) Končno naj odgovoriva še na Babičeve izjave, da vsi Akcijski očetje s Tončičem in Ferfoljo vred zavestno v novih pogojih nadaljujejo politiko narodnega izdajstva iz narodno osvobodilne borbe.

K temu bi pripomnila sledeče: Dr. Ferfolja je bil do svojega odhoda v partizane eden vodečih članov OF v Trstu in je ostal njen predsednik vse do njene likvidacije.

Dr. Tončiča so po povratku iz več kot triletnega fašističnega zapora Nemci kot aktivnega člana OF spravili v »celico smrti«. Nama dvema torej očitati, da nadaljujeva, v novih pogojih politiko narodnega izdajstva izza narodno osvobodilne borbe, je najblaže rečeno, podla politična nepoštenost.

Na kraju naj pripomniva še to-le: Po objavi proglasa Akcijskega odbora sva sprejela iz vrst vseh slojev tržaških Slovencev izjave solidarnosti in soglasja. V osebnih razgovorih z našimi ljudmi vseh političnih tendenc v mestu in na deželi sva se pa tudi prepričala, da proglas Akcijskega odbora tolmači srčno željo vseh poštenih Slovencev in Hrvatov STO-ja, da bi se naše ljudstvo zopet našlo v skupni vrsti vsaj na takih točkah našega programa, ki so vsem skupne. Z obžalovanjem ugotavljava, da se proti takemu zbližanju tržaških Slovanov z vsemi dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi borijo osebe, ki stojijo na čelu OF za STO in Slov. - italijanske ljudske fronte.

Trst, 4. aprila 1950

Dr. Josip Ferfolja - Dr. Frane Tončič

Tržaško vprašanje na kongresu OF

Na kongresu Osvobodilne fronte za Tržaško ozemlje sta iznesla svoja mišljenja o tržaškem vprašanju tudi g. France Bevk kot predstavnik Osvobodilne fronte Slovenije in Ljudske fronte Jugoslavije in zopet g. Branko Babič kot predsednik OF za STO.

Ne moremo se spuščati v oceno podrobnosti obeh poročil. Zadržali se bomo samo na bistvenih delih gornjih izjav, ki zopet enkrat v ponovno popravljeni obliki razodevajo linijo politične skupine, ki na STO-ju predstavlja komunistično frakcijo, ki se je odcepla od Kominforma.

Mišljenje in pozivi g. Bevka

G. Francé Bevk zavzema v Ljubljani visoko državno funkcijo: je podpredsednik prezidija ljudske skupščine Slovenije, kar odgovarja položaju podpredsednika republike. Zaradi tega imajo njegove izjave širši pomen. Težko je dvomiti, da njegove izjave nimajo v gotovi meri hkrati tudi uradnega značaja.

G. Bevk je dejal med drugim: *»Ne bomo se odpovedali pravicam, ki jih imamo do tega ozemlja. Ne moremo mirno dopustiti, da bi se mirovna pogodba, na katero smo pristali le v prilog miru, trgala kot kos papirja. Vendar pa moram takoj poudariti, da je pravična rešitev nacionalnega vprašanja tega ozemlja predvsem odvisna od enotne volje njegovega prebivalstva«.*

S temi ugotovitvami se mi popolnoma strinjamo. V celoti so v soglasju z našim programom in z našimi cilji.

Ne strinjamo se pa z nadaljnimi izjavami g. Bevka: *»Ne moremo se dovolj načuditi naivnosti tistih slovenskih krogov, ki se zavzemajo za »obstoječe stanje« v Trstu, ki bi radi to ozemlje še povečali ne samo z jugoslovansko cono STO-ja, ampak tudi z ostalim Slovenskim Primorjem. Če bi ti ljudje le malo gledali v bodočnost, bi se morali zavedati, kaj bi pomenila raztegnitev anglo-ameriške odnosno italijanske okupacije tudi na Koper in ostale kraje... S svojim taktiziranjem, ki ga obsojajo vsi Slovenci, so se hote ali nehote znašli na pozicijah italijanskega imperializma. Hkrati pa ljudje njihove baže nasedajo pobeglim belogardistom«* itd.

Moramo priznati, da smo pričakovali od g. Franceta Bevka, kot visokega jugoslovanskega državnega funkcionarja, glede na dejstvo, da je govoril izven meja Jugoslavije in o ljudeh in o vprašanjih, ki ne predstavljajo notranjih zadev Jugoslavije, nekoliko drugačnega načina izražanja, drugačnega po vsebini in po vljudnosti, ki se od tako visoke državne osebnosti z vso pravico lahko pričakuje.

Naj nam g. Bevk ne zameri: Mišljenja smo, da njemu ni pristojalo posluževati se razlogov in tona, ki bi komaj odgovarjali domačemu podeželskemu agitatorju. Gospod podpredsednik slovenske republike je, kar se tiče splošno veljavnih vljudnostnih oblik, točnosti trditev in odmerejenosti vsebine daleč zaostal za našimi upravičenimi pričakovanji.

Če se g. Bevk ne more načuditi »naivnosti« tistih slovenskih krogov v Trstu, ki se borijo za brezpogojno in brezkompromisno spoštovanje vseh določb mirovne pogodbe z Italijo, s katero je bilo ustanovljeno Svobodno tržaško ozemlje — in očividno je bila namenjena njegova izjava tem krogom — se mi ne moremo dovolj načuditi njegovi nevednosti, da spada tudi cona B STO-ja k Svobodnemu tržaškemu ozemlju na podlagi mirovne pogodbe, katero je podpisala tudi Jugoslavija. Ne moremo se pa tudi dovolj načuditi njegovi naivni trditvi, da pomeni zahteva po združitvi cone A s cono B — zopet v smislu mirovne pogodbe — raztegnitev anglo-ameriške, odnosno italijanske (sic!) okupacije tudi na Koper in na ostale kraje. Cl. prvi priloge VII. mirovne pogodbe določa, da obe vojaški upravi, jugoslovanska in anglo-ameriška, upravljata svoji coni do imenovanja guvernerja. Kadar pa bo po imenovanju guvernerja nastopil čas, ko bodo v smislu določb mirovne pogodbe vse vojaške enote, ki se nahajajo na tem ozemlju morale zapustiti STO, ne bodo odšle samo jugoslovanske vojaške enote, temveč tudi anglo-ameriške. O kakšni italijanski »okupaciji« tega ozemlja pa po določbah mirovne pogodbe sploh ni ne duha ne sluha!

Naj se še na kratko dotaknemo trditve, da je Akcijski odbor za obrambo STO-ja, če je g. Bevk s to izjavo mislil nas, zahteval razširjenje STO-ja na Slovensko Primorje. Ugotavljamo, da ni Akcijski odbor te zahteve *nikdar postavil, niti je zastopa!*

G. Francé Bevk poziva vse Slovence tega ozemlja k enotnemu nastopu: *»Danes* — tako se glasi njegov poziv — *nam je potrebna borba za enotnost vseh Slovencev tega ozemlja, da bodo brez ozira na različne poglede v drugih vprašanjih nastopali enotno, kadar gre za skupne koristi v smislu naših narodnih teženj«.*

S tem je g. Bevk skoro dobesedno ponovil poziv v našem proglasu vsem Slovencem in Hrvatom Svobodnega tržaškega ozemlja pred dvema mesecema.

Kar se nas tiče, pa smo hkrati tudi povedali, kakšno je naše stališče v tržaškem vprašanju, namreč da smo globoko prepričani, da Slovencem in Hrvatom tega ozemlja v sedanjih okoliščinah, glede na mednarodni položaj in naše domače razmere, lahko zajamči njihov narodni obstoj samo odločna borba za brezpogojno ohranitev in popolno realizacijo Svobodnega tržaškega ozemlja. Povedali pa smo tudi, da je Akcijski odbor pooblaščen sklepati sporazume z vsemi slovenskimi in italijanskimi političnimi skupinami, ki stojijo na tem — po našem prepričanju — edino mogočem stališču. Kar se tega tiče ugotavljamo, da se do danes ostale slovenske politične skupine n i s o izjasnile, kakšno je *konkretno* njihovo stališče v tržaškem vprašanju. V tem pogledu smo ravno od voditeljev tržaške OF in od raznih predstavnikov političnih organizacij, katerim prpaida tudi OF, v zadnjem času čuli dokaj čudne in stalno se menjajoče izjave, ki so po smislu med drugim vsebovale predloge, da se Trst prepusti Italiji.

G. Bevk bi bil kot visoki jugoslovanski funkcionar napravil večjo uslugo naši javnosti, če bi bil glede tega jasen. Take izjave pa nam je g. Bevk ostal dolžan.

Samo še eno pripombo: Smatramo, da današnji g. Francé Bevk ni ravno najprimernejša oseba, da tržaškim Slovencem govori o tržaških vprašanjih. Spoštovanje čuti do pisatelja Franceta Bevka sleherni primorski Slovenec. Neizbrisne spomine je na primorskih tleh zapustil tudi Francé Bevk kot človek med obema svetovnima vojnama, nepozabna bo ostala med našim narodom njegova vloga v junaški osvobodilni borbi našega primorskega ljudstva v teku druge svetovne vojne za popravo krivic Rapalske pogodbe in proti krvavemu italijanskemu in nemškemu nasilju. Če si je g. Bevk dovolil govoriti o tržaških Slovencih, ki se z globokim prepričanjem borijo na domačih tleh za obstoj STO-ja, da *ljudje te baže* s tem nasedajo temu ali pa onemu, imamo na take izjave kratek odgovor: Če bi bil ostal g. Bevk med svojim ljudstvom v Gorici, na naši najbolj ogroženi postojanki izven mej Jugoslavije, tudi v novih razmerah, bi nihče ne bil upravičen kratiti mu pravice, da o vseh naših vprašanjih in o vsem našem delovanju nastopa tudi z najstrožjo sodbo. Osebi pa, ki je kot prva prostovoljno zapustila slovensko ljudstvo v Gorici, kadar je to ljudstvo moralo zopet na Kalvarijo italijanskega suženjstva, in človeku, ki je med prvimi prostovoljno zapustil tudi Trst, v času, ko je že bilo očitno, da nam je spričo danih razmer vsak razumnik in kulturnik krvavo potreben, in to zato, da zavzame v Ljubljani vsekakor bolj prijeten položaj visokega državnega funkcionarja, pač ne moremo priznati pravice, da nam tržaškim Slovencem deli lekcije o zvestobi do našega ljudstva in o načinu, kako je treba koristi našega ljudstva pravilno zastopati.

Stališče g. Branka Babiča

Težko je govoriti o izjavah g. Branka Babiča. V zadnjih mesecih so on sam in predstavniki njegove politične skupine že tolikokrat menjali svojo »linijo« o tržaškem vprašanju, da je malce težko ugotoviti, na kakšnih »pozicijah« se danes dejansko nahajajo.

Naj predvsem pribijemo: G. Branko Babič ni preklical svojih nedavnih izjav, da smatra realizacijo Svobodnega tržaškega ozemlja za iluzijo, tudi ni preklical svojih izjav, da predlaga sporazum med Jugoslavijo in Italijo na podlagi sporazuma Tito - Togliatti, s katerim je bila z jugoslovanske strani priznana pravica Italije na Trst, in slednjič ni preklical svojega mišljenja, da bo v tem primeru Jugoslavija morala dati Italiji koncesije v tržaškem vprašanju.

Tudi ni dal nobenih izjav, iz katerih bi se upravičeno dalo sklepati, da ne zastopa več tega svojega mišljenja in teh svojih predlogov.

Tokrat se je poleg svoje stare navade, da proglasi za narodnega izdajalca vsakega tržaškega Slovenca, ki se ne strinja z njegovimi pogosto res nemogočimi političnimi potezami, omejil bolj na izjave zelo nedoločene in nejasne narave, da ne rečemo fraze. Bistvena in nova je samo njegova izjava, da pričakuje rešitev tržaškega vprašanja šele po zmagi KPI v Italiji. Njegova izjava se glasi:

»Z zmago narodno - osvobodilne vojne in ljudsko - demokratične revolucije v Jugoslaviji so s te strani že ustvarjeni pogoji za takšno demokratično rešitev tržaškega vprašanja. Z razvojem in zmago ljudske demokracije tudi v Italiji, v katero mi verujemo, ker verujemo v zmago napredka in demokracije v svetu, kljub današnjemu kominformističnemu vodstvu sile italijanskega demokratičnega gibanja — KPI — in njegove protidemokratične politike, bodo tudi z druge strani ustvarjeni ti pogoji.«

Ta izjava je sicer nerazumljiva, ampak po naše povedano to pomeni, da bo tržaško vprašanje rešeno šele takrat, ko bo v Italiji zavladala italijanska komunistična partija in da bo šele takrat podana možnost, da se Jugoslavija in Italija sporazumeta o tržaškem vprašanju.

Ob takih izjavah je res težko ostati na stališču resne diskusije. Ne bomo spominjali g. Babiča, da je leta odločno zahteval na levo in na desno, da se določbe mirovne pogodbe brezpogojno morajo spoštovati. Ostanimo pri tem njegovem zadnjem stališču.

Kolikor je nam znano, so na čelu KPI pač kominformisti ter se pod tem vodstvom borijo tudi za tako imenovano ljudsko demokracijo. Ne zdi se nam verjetno, da bo tudi g. Babiču uspelo jih pregnati s tega vodečega položaja.

Vezati torej rešitev tržaškega vprašanja in odlagati sporazum med Jugoslavijo in Italijo, dokler KPI v Italiji ne bo zmagala, pomeni po preprostem razumu, odlagati to rešitev, dokler Togliatti, ki je za vrnitev Trsta Italiji ne vzame v Italiji oblasti v roke.

In take politične teze postavlja g. Babič v časih, ko vlada na vseh mejah Jugoslavije, kjer meji na kominformistične države, napol vojno stanje, in kadar se vzdolž vseh teh mej razvnema tako nacionalno sovraštvo, kot ni še nikoli obstojalo med Jugoslavijo in njenimi sosedi in ko prevladuje relativen mir samo na mejah držav, kjer kominformistični režimi niso na oblasti.

Moramo priznati, da je take izjave malce težko prebaviti. Tako žongliranje z besedami in pojmi že skoraj presega meje neresnosti in postaja smešno.

Iz tajništva Akcijskega odbora za obrambo Svob. trž. ozemlja

Protest Akcijskega odbora Varnostnemu svetu ZN

Zaradi IX. poročila g. gen. Airaya, v katerem je vnovič izrazil mišljenje, da je treba Svobodno tržaško ozemlje vrniti Italiji v smislu tristranskega predloga od 20. marca 1948, je Akcijski odbor poslal Varnostnemu svetu svoj protest. Akcijski odbor smatra, da je to poročilo v očitnem nasprotju z določili mirovne pogodbe z Italijo in je zaradi tega naprosil Varnostni svet, naj prevzame potrebne mere za zaščito integritete in neodvisnosti STO-ja.

Naš protest bomo objavili v celoti, kadar dobimo potrdilo, da je VS naš protest prejel.

Predsedstvo Akcijskega odbora

V smislu čl. 3 Organizacijskih pravil je prešlo predsedstvo Akcijskega odbora za obrambo STO-ja na Slovensko krščansko socialno zvezo, ki je za t. č. presednika določila g. ing. Milana Sosiča.

Zaradi pomanjkanja prostora objavimo naše stališče k izjavam, ki so jih dali italijanski politični krogi na svojem zborovanju v gledališču »Politeama Rossetti« dne 2. t. m., v prihodnji številki.

Uredništvo

Dr. Peter Udovič - naše gore list

Ali je res? Nismo mogli verjeti... Se pred nekaj dnevi je križaril po slovenski zemlji in križem sveta po svojih trgovinskih poslih: močan, poln življenja in načrtov. Zdaj leži pri Sv. Ani med svojimi dragimi. Po neutrudljivem delu, ki ni poznalo počitka, je legel za vedno. Premalo je mislil nase — na svoje zdravje.

Prezgodaj si odšel, dragi Peter! Takih kremenitih značajev bi rabili prav zdaj še mnogo, mnogo. Ali smrt ne vprašuje po naših željah. Kar na slepo kosi in žanje ter redči naše vrste. Zdaj se je spravila na hraste, ki so kljubovali viharjem v najtežjih dneh.

* * *

Spoznal sem Petra že pred dvanajstimi leti. Prvič sem ga videl na deželi, ko je obiskoval naše trgovce. Takoj sem ugotovil, da ni navaden trgovski potnik, pred katerim se trgovci skrivajo, da se iznebijo sitnih »komarjev«. Ne! Naš Peter ni prihajal nezaželjen na deželo. Kadar je prišel, je bil praznik v trgovčevi hiši. Veselo so ga vsi sprejeli. Prav nič ni silil svojo »robo«, kaj še! S kupčijskimi posli se ploh ni začelo, pač pa kvečjemu končalo. Tak je bil naš Peter!

Po kozarcu vina v prijetni družbi je tekla beseda o naši usodi, o gospodarskih in drugih vprašanjih. Takoj je bila z njim v najprisrčnejšem pomenku vsa trgovčeva družina. Prišli so pa tudi drugi »zanesljivi« sosedje, da so izmenjali s Petrom svoje misli. Bil je naš človek, kateremu si lahko zaupal, s katerim si se lahko brez strahu svobodno razgovarjal. Kaj je to pomenilo takrat, vemo vsi, ki smo doživljali tiste čase. Njegovo potovanje po deželi je bilo pravo narodno poslanstvo! Bil je poln zdravega optimizma v zmago naše pravične stvari, ki je vsem vlivalo zaupanje. Kot pravi narodnjak ni prodajal samo blago, delil je z narodom njegove skrbi in trpljenje, sanjal o gospodarskem podvigu in hrabril malodušneže.

Takega Petra je poznala vsa Primorska: bovški in kobariški kot, Tolminsko in Idrijsko, Vipava in Pivka ter ves naš Kras. Kjer je bil Udovič, tam je bila družba zavednih Slovencev!

Posebno je ljubil petje. Slovenska pesem ga je osrečevala, posebno takrat pod fašizmom, ko je bila »kot ujetega ptička tožba«, ki je vrela bolj iz srca in duše kot iz pevskih grl.

Ko bo dežela zvedela za njegovo prezgodnjo smrt, se bo ob spominu na tega plemenitega moža orosilo marsikatero oko. Primorci se bodo spomnili na tisto težko dobo, ko nam je Peter s svojim vedrim obrazom vlival pogum ter prinašal zaupanje v naše vstajenje, pomlad in sonce...

To je obraz Udoviča, ki mi je ostal iz tistega časa v najprijetnejšem spominu in ki je verjetno mnogim meščanom nepoznan. Prav zato sem napisal te skromne vrstice, da bo naše ljudstvo v Trstu vedelo, kdo je bil v težkih časih kažipot našemu narodu v lepše dni, in kakšno srce je utripalo v prsih dr. Petra Udoviča — kremenitega in zavednega Slovenca! -o-

Velika razprodaja,

ki omogoči vsakomur nakup prvovrstnega blaga z izrednim popustom

od 20 do 50%

Oglejte si naše izložbe

Magazzini del Corso

Trst - Corso, 1 - Galleria Protti

Mizarji kmetovalci podjetniki!

deske smrekove, macesnove in trdih lesov, trame in parkete nudi najugodneje

TEL. 90441 **CALEA** TRST Viale Sonnino, 24

Mizarsko podjetje

Milivoj Pertot

Barkovlje, ul. Bovedo 15 - tel. 39-08

izdeluje:

vsa stavbna dela - pohištva vseh vrst - tudi po načrtu - čolne

NECCHI novi model B U

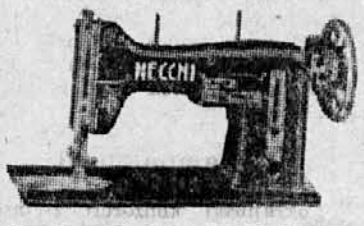

za vezenje, krpanje, obšivanje lukenj, prišitje gumbov, čipke, cikcakaste šive. Vsa dela se izvršujejo brez okvirja. Pouki za vezenje brezplačno.

SIVALNI STROJI na industrijski tok za čevljarje in krojače.

PRODAJA NADOMESTNIH DELOV. RADIOAPARATI najboljših znamk pri

TULLIO

NA OBROKE

TRST - ul. C. BATTISTI št. 12 Tel. 65-33 — TRŽIČ, na Korzu

Proč z zidanimi kuhinjskimi zapravljivci!

Nabavite si takoj premični emajlirani štedilnik

najboljše kakovosti pri tvrdki KERŽE

TRST, Piazza S. Giovanni št. 1

Štedilnik, **ki ga kupite pri nas** je zajamčen kot najboljši in vam **v najkrajšem času prištedi** svojo kupno ceno. V veliki izberi dobite emajlirane **petrolejske, plinske in električne štedilnike** ter vse kuhinjske potrebščine za dom, gostinske obrate in bare.

TUDI NA OBROKE!

Vesti z Goriškega

Ugrabiteljem svetogorske Matere božje

Naši slovenski javnosti sporočamo, da so imena ugrabiteljev svetogorske Matere božje nam že znana. Z zadoščenjem ugotavljamo, da bogoskrunstva niso zakrivili slovenski verniki (ki bi sicer edini imeli pravico odločati o tem, ali naj Mater božjo prenesejo na Sveto goro ali naj ostane v Italiji, dokler se politične in verske razmere v Jugoslaviji ne spremenijo), ampak Italijani.

Če bi se zgodilo nemogoče, to je, da bi čudežno sliko milostne M. B. ugrabili Slovenci, bi ves svet že vedel za njihova imena in obsodba bi zaničevalno padla nanje. Ker pa so to storili Italijani, morajo ostati njihova imena zavita v temi...

Kakor smo vsi slovenski verniki veseli in pomirjeni, da so sliko M. B. našli, tako smo tudi odločni v zahtevi, da pridejo imena ugrabiteljev na dan. Zato pozivamo ugrabitelje same, da se javno odkrijejo in na ta način preprečijo razna krivična sumničenja.

Ugrabitelji so učene osebe in eden je tudi visok cerkveni predstojnik. Kdor si upa pozivati druge, naj ne delajo krivice nikomur, naj bo toliko pošten, da je ne dela on sam nam Slovencem!

Čudežna slika M . B. je zaradi njihovega predrznega dejanja zelo poškodovana. Popravila bodo zahtevala okoli tri sto tisoč lir. Ali naj te stroške zopet plačamo mi slovenski verniki? Saj se vendar temu ne upiramo, toda pravilo velja, da mora plačati, kdor je kriv.

Ali naj imena krivcev objavimo mi, da bodo verniki vedeli, komu pripisati škodo in od koga zahtevati povračilo stroškov?

Ob koncu pa vztrajamo ob zahtevi, da pride svetogorska Mati božja na Staro goro, na slovenska tla in med slovenske vernike.

Tudi umobolnih bi se radi otresli

Že več časa se goriški pokrajinski upravni urad poteguje za to, da bi mu uspelo otresti se umobolnih, ki se zdravijo v goriški bolnici in ki so rojeni na ozemlju, ki je bilo priključeno k Jugoslaviji.

Trdijo, da gre za 220 oseb, ki jih jugoslovanska oblastva nočejo prevzeti, češ da jih nimajo nikjer zabeleženih kot jugoslovanske državljane.

Ugovor jugoslovanskih oblastev utegne biti utemeljen, kajti po čl. 14 italijanskega Kr. odloka od 2. 12. 1929 štv. 2132 vse osebe, ki se za nedoločen čas nahajajo v kakšnem zavodu (kot so n. pr. bolnice), imajo svoje stalno bivališče v občini, kjer se zavod nahaja. Po čl. 13 istega kr. odloka imajo svoje stalno bivališče v občini, kjer se zavod nahaja, tudi tiste osebe, ki se začasno zdravijo v kakšni bolnici, če niso vpisane v občini, iz katere izvirajo.

Primer umobolnih v Goriškem zavodu spada prav v ta dva člena. Ti bolniki so imeli torej 10. junija 1940 svoje stalno bivališče v Gorici, zato so italijanski državljani.

Toda gospodom pri pokrajinski upravi gre za to, da bi se otresli teh Slovencev in stroškov, ki so v zvezi z njihovim zdravljenjem. Lepa morala!

Drobne vesti

Ta je res lepa

Pred obsodbo Tita in njegove politike od strani Kominforma so mnogi italijanski komunisti šli v Titov »raj« in s Titom vneto sodelovali ter mu pomagali pri kovanju železnega jarma za naš narod.

Po sprtju s Kominformom je Tito dal te italijanske komuniste baje zapreti, ker niso potegnili z njim. In jih noče izpustiti niti ne vrniti domov; zaradi tega se je zglasila pri goriškem prefektu delegacija žena v Titovini zaprtih kominformistov in ga prosila za pomoč proti Titu. Pravijo, da jim je prefekt odklonil vsako posredovanje.

Božji mlini meljejo počasi, a gotovo!

Jetika - resna nevarnost za goriško prebivalstvo

Ob koncu zadnje občinske seje je občinski odbornik za ljudsko zdravje dr. Levi govoril o zdravstvenem stanju Gorice s posebnim ozirom na jetiko. Po statistikah, ki so dr. Leviju na razpolago, zavzema Gorica v tem pogledu eno prvih, če ne prvo mesto v Italiji. Po najnovejših podatkih je bila leta 1939 v Rimu umrljivost za jetiko 9.4 na 10.000 prebivalcev, v Gorici pa 10 na 10.000; l. 1942 v Rimu 14.3, v Gorici 18.7; l. 1944 v Rimu 20.8, v Gorici 15.7; v Gorici l. 1945 — 23.3, l. 1946 — 14.8, l. 1947 — 10.7, l. 1948 pa 10.9. Največjo umrljivost je dosegla jetika v Gorici l. 1945, ko je divjala v naši pokrajini najhujša vojna vihra in ni bilo prebivalstvo zadostno preskrbljeno s hrano. Od tistega leta pa do danes je v Gorici statistika umrljivosti za jetiko znatno padla, vendar pa zavzema Gorica med italijanskimi pokrajinami še vedno eno prvih, če ne, kakor smo že rekli, prvo mesto. Veliko krivdo za to žalostno stanje nosijo gotovo oblastva, ki premalo skrbito, da bi širše ljudske vrste dobile primerno zaposlitev in z njo zadosten kos kruha. Dokler široke ljudske plasti ne bodo imele primerne zaposlitve, ni mogoče misliti na uspešno protituberkolozno borbo.

Dvignite vplačani družinski davek

Goriško županstvo opozarja vse občinarje, ki so že plačali družinski davek, naj čimprej dvignejo vplačani obrok pri mestni davkariji v ulici Morelli. Rok za dvig poteče 10. aprila.

Živinski ambulatorji

Pokrajinski konzorcij živinskih oplojevalnih postaj v Gorici javlja vsem živinorejcem, da se jalova goveja živina brezplačno zdravniško zdravi v živilskih ambulatorjih v Ločniku, v Pevmi in v Sovodnjah v sledečih dneh:

Ločnik: ambulatorij pri F.lli Azzano (mlin) vsako sredo od desetih dalje;

Sovodnje: ambulatorij je pri oplojevalni postaji; živino je treba pripeljati vsak drugi in zadnji petek v mesecu od štirinajstih dalje;

Pevma: ambulatorij pri oplojevalni postaji vsako drugo in zadnjo soboto v mesecu od štirinajstih dalje.

Proti kozam in davici

V času od 1. aprila do 31. maja se morajo dati cepit vsi otroci rojeni v l. 1948, prav tako tudi vsi rojeni v letih od 1944 do 1947, če še niso bili cepljeni. Cepljenje se vrši pri Zdravstvenem zavodu v ul. Cavana 18-I., vhod iz ulice Duca d'Aosta vse dneve od 16. do 17. ure. Otroke iz okoliških vasi bo cepil občinski zdravnik v svoji ambulanti. Obvestilo o dnevu cepljenja bodo dobili starši na dom. Kdor pa tega ne bo dobil, je kljub temu primoran prinesti otroka k cepljenju od 15. do 31. maja skupno z otrokovim krstnim listom. Ponovni pregled vseh cepljenih otrok bo 15 do 20 dni po cepljenju. Kdor bo odredbo kršil, bo kaznovan po zakonu.

Zahvala

Goriški italijanski republikanci so objavili na svojem stenčasu vest, da smo obsodili dogodek, ki se je pripetil v Steverjanu. Gre za znani nastop častnika proti nekemu slovenskemu učencu.

Zato čutimo dolžnost, da se zahvalimo goriškim italijanskim republikancem za trud, k so ga imeli, da so »Demokracijo« čitali in svoji zavnosti, ki ne pozna slovenskega jezika povedali, da smo še tu!

Izselitev v Kanado

Ženske (žene, dekleta in vdove), ki so sprejete od organizacije IRO za emigracijo in niso stare nad 45 let, naj se zglasijo v uradu IRO v Trstu, če želijo oditi kot služkinje v Kanado. One, ki bivajo v Italiji, naj se pred odhodom v Trst zglasijo v uradu IRO, Gorica, Corso Roosevelt 5, kjer dobijo potrebna pojasnila.

Nova sv. maša

Na velikonočni ponedeljek ob osmih in tri četrt bo v župni cerkvi na Travniku daroval slovesno prvo sv. mašo č. g. Bogomil Brecelj, doma iz Zapuž pri Sturijah v Vipavski dolini. Slovenci iz mesta in okolice prihitite na izredno cerkveno slavnost!

Cestna nezgoda

Zadnjo nedeljo 2. aprila popoldne se je na trgu v bližini župne cerkve Pod turnom zaletel neki tržaški motorist v avtomobil s tablico GO 5885. Oba vozača sta skušala vozili takoj ustaviti, toda motoristu se to ni več posrečilo in je zletel več metrov od avtomobila. Sreča v nesreči je bila, da od potnikov ni bil nihče poškodovan. Pri obeh vozilih je pa zlasti motor odnesel znatne poškodbe.

Štandrež

V zvezi s spremembami v otroškem vrtcu, ki jih je tu izvedel na škodo slovenskih otrok občinski svetovalec prof. Digianantonio, je naš svetovalec g. Bratuž vložil na župana nujno zahtevo, da se nam popravi krivica.

Pred kratkim so namreč ločili v vrtcu italijanske otroke od slovenskih. Tako ima 17 italijanskih otrok eno sobo, nad petdeset slovenskih z dvema učiteljicama tudi samo eno. Kako naj pa vztraja toliko oseb v enem samem prostoru? Ali ni to proti higieni? Ali ni tako postopanje krivično in nam sovražno?

Hkrati je g. Bratuž zahteval od g. župana, naj se za slovenske šole imenuje slovenski zdravnik, ki mu bo zdravstveno stanje naše šolske mladine bolj pri srcu. Da ne bomo mi Slovenci samo plačevali in plačevali, ne da bi imeli tudi kaj koristi od tega...

Radio Trst II

(343.9 m — 872 Kc-sek)

Petek, 7. aprila: 13.00 Glasba po željah. — 18.15 Mozart: Kvartet št. 21 v D - duru. — 19.00 Angleščina po radiu. — 20.00 Gallus: Zborovske skladbe. — 21.00 Mojstri besede. — 21.30 Koncert za velfki petek.

Sobota, 8. aprila: 13.30 Salonski kvintet. — 18.30 Oddaja za najmlajše - Triglavska roža. — 20.10 Koncert violinista Karla Sancina. 21.00 Sobotni večer. — 22.00 Melodije preteklih dni. — 22.15 Glasba za lahko noč.

Nedelja, 9. aprila 1950: 9.00 Kmetijska oddaja. — 13.00 Glasba po željah. — 16.00 Radijski oder: Timmermans: Župnik iz cvetočega vinograda, drama v treh dej. 18.00 To, kar vsakdo rad posluša. 20.00 Pesmi jugoslovanskih narodov. — 21.00 Z domače knjižne police. — 22.30 Nočne plošče.

Ponedeljek, 10. aprila: 13.00 Glasba po željah. — 17.00 Oddaja za najmlajše: Pravljica o Jurčku. — 21.00 Aldo Daneu: Ženin Jaka, veseloigra v osmih slikah, nato Večerne melodije.

Torek, 11. aprila: 13.00 Glasba po željah. — 19.00 Angleščina po radiu. — 21.00 Vzori mladini: Johann Sebastian Bach. — 21.30 Brucker: Simfonija št. 9 v d - molu.

Sreda, 12. aprila: 18.00 Mamica pripoveduje. — 20.00 Operne arije in dueti. — 21.30 Beethoven: Simfonija št. 2 v D - duru.

Četrtek, 13. aprila: 13.00 Slovenske narodne motive izvaja pevski duet. — 18.00 Glasbeno predavanje. — 19.00 Slovenščina za Slovence. — 21.00 Radijski oder - Carlo Goldoni: »Zdrahe na vasi«, veseloigra, nato Pestra glasba.

Petek, 14. aprila: 13.00 Glasba po željah. — 19.00 Angleščina po radiu. — 20.30 Tržaški kulturni razgledi. — 21.00 Mojstri besede. — 22.22 Južno-ameriška glasba.

Sobota, 15. aprila: 18.00 Glasba slovanskih narodov. — 18.30 Oddaja za najmlajše - »Skok, Cmok in Jokica«. — 20.10 Violinski koncert Karla Sancina. — 21.00 Sobotni večer. — 22.45 Plošče za lahko noč.

DARILA za Slov. dobr. društvo v Trstu

V počastitev spomina in namesto cvetja na grob pokojnega dr. Petra Udoviča darujejo v dobrodelne namene: Hugo Margon 5.000 lir; družina arh. Radoviča iz Nabrežine 1.000 lir; družina Terčon iz Nabrežine 1.000 lir; družina Uršič iz Trsta 500 lir; F. M. 1.000 lir, družina Strancar iz drevoreda XX. septembra 500 lir in skupina prijateljev 2.000 lir.

Člani odbora in nadzorstva Slovenskega dobrodelnega društva so v spomin člana in dobrotnika nabrali 7.250 lir. Družina Strancar iz drevoreda XX. septembra daruje namesto cvetja in v spomin pokojne gospe Panjek 500 lir, za iste namene v spomin pokojne gospe Premrlove iz Vipave 500 lir.

V zadnji številki »Demokracije« so bili nekateri darovi v spomin na pokojnega dr. Udoviča pomotoma uvrščeni kot darovi za nakup postelj, kar so verjetno darovalci že sami ugotovili.

Namesto cvetja na grob Petra Udoviča je darovala skupina prijateljev lir 8.000, in sicer:

Na osmini pok. dr. Petra Udoviča nabrali študijski tovariši in prijatelji L 3.000 za Slovensko dobrodelno društvo v Trstu.

za Udovičev sklad . .	L 2.000
za S P M	» 2.000
za S D Z	» 2.000

Odgovorni urednik: dr. Janko Jež
Tiska:
tiskarna »ADRIA«, d. d. v Trstu

Dr. R. IUNGO
zobozdravnik
izdeluje proteze v jeklu, zlatu, kavčuku in plastiki. - Največja garancija. — Sprejema od 10 do 12 in od 15 do 19
(Govori slovenski)
TRST, ulica Torreblanca 43
Vogal ulica Carducci

LJUBKA ŠORLI - Gorica

Motivi izza vojnih dni

(Nadaljevanje s 5. strani)

X.

Počasi stopal starec je v strmino.
Težile so ga žalosti in leta;
a tajna sila, od solzà spočeta,
mu v srcu je blažila bolečino.

Nad sabo čutil je neba sinjino —
zanj stvarstvo je biló ko knjiga sveta,
ki dušo z božjo mislijo prepleta,
da svoja krila razprostre v višino.

Priplazil se je starec med skalovje,
kjer, ustreljèn, počival sin njegov je . .
Strmel je z grozo vanj in plakal, plakal . .

Ječalo je krog njega vse gorovje,
ko sinu zadnje je kopal domovje,
da laže jutro bo vstajenja čakal . .

XI.

Grenkó zapel je zvon v visoki lini,
in kakor težka misel pohitela
njegova pesem je čez bližnja sela,
da so zganila v svoji se tišini.

Nekje je dom potožil o praznini —
neizprosna smrt je gospodarja vzela,
ko zdravja je najbolj želel in dela,
da ne bi kruha manjkalo družini.

Sin pa je daleč daleč za gorami . .
Zaman je oče sanjal, da obišče
ob smrti ga in pokropi s solzami . .

Zdaj ga v tujini duh njegov poišče —
odprta bodo mesta mu in hrami . .
Ne zmoti ga brezkončnih cest križišče . .

XII.

Prav rahlo veter po dolini vel je;
na polja mehko sonce je sijalo,
kot bi cvetice redke spraševalo,
li strlo ni jesensko jih deževje.

Otožno se upogibalo je drevje
ob poti in boječe trepetalo,
da je še meni nepokoja dalo,
da strah neznan srce mi spreletel je.

Od Sočinega brega v dan jesenski
se težka strojnica je oglasila
ko bojna pesem in ko klic peklenski.

Življenj nešteto nam je že zdrobila,
odkar zaganja se ob rod slovenski
vseuničujoče vojne divja sila . .

Vesele velikonočne praznike
želijo svojim odjemalcem, gostom in prijateljem:

TENCE DOMINIK
trgovina z jestvinami in stavbnim materialom
Sv. Križ

KALIN ALOJZ
trgovina s sadjem in zelenjavo
Občine

MARC IGNAC
trgovina z jestvinami
Trst, ul. S. Marco 10

Gregorič Marij
trgovina z jestvinami
Trst, ul. Torrebianca 41

Flajban Mihael
pekarna in slaščičarna
Trst, ul. Carducci 14

Kavarna BRATUŽ
Gorica

Tiskarna Adria
Trst

POLJŠAK
Trgovina z jestvinami
Trst, Greta zgornja 275

Tržaška prekajevalnica
Salumificio Triestino
brata Dukčevič
Trst, ulica Corsica 9-a